תלמוד בבלי · אחרונים · אור הישר · סדר נזיקין

אור הישר על שבועות

הרב שמואל יצחק הילמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור הישר על שבועות

הרב שמואל יצחק הילמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-הישר-על-שבועות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 5
דף ג. 5
דף ג: 6
דף ד. 6
דף ד: 7
דף ה. 7
דף ה: 7
דף ו. 7
דף ו: 8
דף ז. 8
דף ז: 9
דף ח. 9
דף ח: 9
דף ט. 9
דף ט: 10
דף י. 10
דף י: 10
דף יא. 10
דף יא: 11
דף יב. 11
דף יב: 12
דף יג. 12
דף יג: 13
דף יד. 13
דף יד: 14
דף טו. 14
דף טו: 14
דף טז. 15
דף טז: 15
דף יז. 16
דף יז: 16
דף יח. 17
דף יח: 17
דף יט. 18
דף יט: 18
דף כ. 19
דף כ: 19
דף כא. 20
דף כא: 20
דף כב. 21
דף כב: 21
דף כג. 22
דף כג: 22
דף כד. 23
דף כד: 25
דף כה. 25
דף כה: 26
דף כו. 26
דף כו: 26
דף כז. 28
דף כז: 28
דף כח. 29
דף כח: 29
דף כט. 29
דף כט: 30
דף ל. 31
דף ל: 32
דף לא. 32
דף לא: 33
דף לב. 34
דף לב: 34

דף לג. 35
דף לג: 35
דף לד. 36
דף לד: 36
דף לה. 37
דף לה: 37
דף לו. 38
דף לו: 38
דף לז. 39
דף לז: 39
דף לח. 39
דף לח: 40
דף לט. 40
דף לט: 41
דף מ. 41
דף מ: 42
דף מא. 42
דף מא: 43
דף מב. 44
דף מב: 45
דף מג. 46
דף מג: 46
דף מד. 47
דף מד: 47
דף מה. 48
דף מה: 49
דף מו. 49
דף מו: 50
דף מז. 50
דף מז: 51
דף מח. 51
דף מח: 52
דף מט. 52
דף מט: 52

דף ב.

במשנה שבועות שתים שהן ארבע כו' שיש בהן ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתים ה"ז בעולה ויורד כו', ביאור כל דברי משנתינו בארוכה תמצא בקרבן אהרן על הספרא פ' אחרי ריש פרק ה'.
רש"י ד"ה תולה להגין עליו מן היסורין שאע"פ שאינו יודע שחטא יש לו לדאוג שכל השוגגין צריכין כפרה לכשידעו כו', נ"ב בקידושין פ"א ע"ב ובנזיר כ"ג ע"א דריש לה מקרא דולא ידע ואשם ונשא עונו.

דף ב:

במשנה ר"מ אומר כל השעירין כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו כו', ע' משך חכמה לפ' פנחס בפסוק ומנחתם ונסכיהם ד"ה בגמרא פסחים.
שם על שאר עבירות שבתורה כו' שעיר המשתלח מכפר אחד ישראלים ואחד כהנים כו', ע' גבורת ארי ליומא ד"ב ע"א ושם י"ח ע"א.
שם מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דתני שבועות משום דתנא חייב על הראש שתים כו', והנה הרמב"ם הוסיף עוד טעם מפני שהוא ג"כ ממעשה הדיינים שאין רשות לכוף על השבועה אלא לשופט ע"ש, ומה שהוכרח להוסיף על טעם הש"ס ע' בשירי קרבן לירושלמי דריש מכילתין,

דף ג.

תוד"ה ועל הזקן. וילפינן מהדדי לענין גילוח שיש בו השחתה בפ' ב' נזירים ובגז"ש דפאת פאת ילפינן מהדדי כו', ע' בת' חיים שאל ח"ב סי' כ"ז.
בא"ד ואסור לישראל להניח לנכרי להקיף ראשו ולהשחית זקנו דהא א"ר הונא בפ' ב' נזירים המקיף את הקטן חייב כו', ע' בת' הגרע"א סי' צ"ו.
בא"ד ומשמע התם דלרב אדא בר אהבה אפילו איסורא דרבנן ליכא כו', ע' שעה"מ פי"ב ה"ח מה' ע"ז.
בא"ד מדלא קאמר איש דאמר לקטן או לנכרי אקיף לי גדול כו', ע' בת' שאילת דוד בקונטרס החידושים.
בא"ד דאי שרי לרב אדא אמאי דחי הא אפשר לקיים שניהם דיש לדחות דאיצטריך קרא היכא דאין שם אשה ונכרי, ע' בס' קובץ הערות ליבמות סי' ח' ובת' באר יצחק חא"ח

סי' י"ד ובס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ו וע"ע בנה"מ סי' קפ"ב סק"א ושם סי' שמ"ח סק"ד ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רמ"ד.

דף ג:

אלא אוכל ולא אכל אמאי לאו שא"ב מעשה הוא, ע' בס' עמק יהושע סי' ב',
שם אי הכי קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דארי"ח הלכה כסתם משנה ואיתמר כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קל"ד.
שם שבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום ולא אכלה כו' ר' יוחנן אמר אינו לוקה משום דהוה לאו שא"ב מעשה ור"ל אמר אינו לוקה התראת ספק היא כו', ולכאורה כיון דבעצם הדין ס"ל לר"י כר"ל א"כ מדוע נאיד גם מטעמיה דר"ל הלא באמת היא התראת ספק בשעתה, ומזה מוכח כגרסת הש"ס בפסחים ס"ג ע"ב דגרסי בהדיא גבי טעמא דר' יוחנן דלשאב"מ אינו לוקה אבל התראת ספק שמה התראה, אולם לפ"ז קשה הלא רבא פסק כר' יוחנן לגבי ר"ל בר מהני תלת דחשיב ביבמות ל"ו ואיך ס"ל לרבא בחולין פ"א ע"א דהת"ס ל"ש התראה, ואין לאמר דהתם רק אליבא דרב המנונא קאמר וליה לא ס"ל ע"ש וצ"ע, וע' בת' הרשב"א סי' קמ"ו ובת' מקום שמואל סי' ס"ז ובס' עתים לבינה על ס' העתים סי' ט"ו אות קכ"ה ובנובי"ת חאה"ע סי' ע"ז.
תוד"ה התראת ספק. ותימא דבפ' ד' מיתות פטר ר"ל חסמה והנהיגה בקול דעקימת שפתיו לא הוי מעשה וי"ל דהתם אליבא דרבנן קאמר כו', ע' בס' עמק יהושע סי' א'.

דף ד.

רש"י ד"ה ומשני. והוה ניחא לן לאוקמא אליבא דר"ע משום דכולהו סתימתאי אליביה כו' ע"כ, ועפ"ז מובן בב"מ פ"ב הא דפריך סתמא דהש"ס אי הכי קמה לה מתניתין דלא כר"ע וע"ש רש"י ד"ה אי הכי.
תוד"ה אבל. ולא אזרוק וזרק חייב לכו"ע, ע' שאילתות פ' ויקרא ריש סי' ע' ובהע"ש שם.
בא"ד וי"ל דמשמע ליה דפטר אפילו נשבע על הככר וזרקו לים והתרו בו בשעת זריקה הנה כוונת התוס' בתירוצם נראה להסביר עפמש"כ התוס' ביבמות ד"פ ע"א ד"ה נעשה, דכיון דאח"כ נתגלה הדבר אע"ג דבשעת ההתראה היה הדבר ספק מ"מ אמרינן איגלאי מילתא למפרע ולא נחשב להתראת ספק, דהעדר הידיעה מן המתרה לשעתו לא נחשב לספק אחרי התגלות הבירור אל התכלית ע"ש אמנם לפ"מ דאכתי לא דמי דהתם גבי ספק שמא יביא שערות מונח הספק דלשעתו והבירור המאוחר בידי שמים, משא"כ

הכא דאכילת הככר עם זריקתו לים הוא בידי אדם, ומשו"ה הקשו התוס' בתר הכי דעכ"פ למ"ד בטלו ולא בטלו חשיב התראת ספק כמו גבי שיבר כנפיה כו'. וע' בס' ציץ הקדש ח"א סי' ב' ובת' משיב דבר ח"ד סי' ס"ח.

תוד"ה ר"ע. ור"ע דאמר עדים זוממין קנסא הוא לא מצי גמר דאיכא למימר שכן קנס כו', ע' תוס' מכות ד"ד ע"ב ד"ה הא לא קשיא ובת' מהרי"ל דיסקין ח"ב סי' א' אות י"ח.

דף ד:

ר"ע מ"ט קא מחייב לשעבר דדריש ריבויי ומיעוטי רבי נמי דריש ריבויי ומיעוטי כו', ע' מל"מ פ"ג ה"ט מה' עבדים ובפר"ח ליו"ד סי' פ"ד סק"ז וברי"ט אלגזי לבכורות רפ"ו.

רש"י ד"ה דדריש ריבויי, כך מפורש בסנהדרין ט"ו גבי והומת ותלית דריבה ומיעוט לחודיה מביא כל כעין הפרט בלא ריבויא בתרא ורבי נמי דריש ריבוי ומיעוט כו'. ע"ל ד"ז ע"א תוד"ה אחת ובתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' צ"ה

רש"י ד"ה חוץ מן השטרות היה חייב לו לאדם בשטר ה' סלעים כו', ע' בס' שאילת דוד קונטרס החידושים.

תוד"ה ונעלם. א"נ איצטריך לידיעה בתרייתא כו' ע' תבואת שור קונטרס בכור שור.

תוד"ה יצאו שטרות. הא דמשמע הכא דשייך בשטרות מכר מדאיצטריך למעוטי שטרות מפורש במקום אחר, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ר"ג.

דף ה.

תוד"ה שתים וריב"א מפרש שתים דהוצאה דחיוב והוצאה דפטור שהן ד' כו', ע' במראה הפנים לירושלמי דריש מכילתין.

דף ה:

תוד"ה א"כ תימה תיקשי נמי ליה טיהרת בהרת מלצרף כו' נמי יצטרפו, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' מצורע סי' פ"ח אות ג'

דף ו.

א"ר יוסי שאל יהושע בנו של ר"ע מר"ע כו', ע' תוס' ב"ב קי"ג ד"ה ומטו בה ובשבת ק"ג ד"ה ור' יהושע ובמה שנרשם שם עה"ג.

תוד"ה אע"ג. ושנים שהן ארבעה משמע שמכל אב יוצאה תולדה אחת כו' ועוד כיון דלספחת לא קאי אלא אשאת מנ"ל לרבות שתי תולדות כו', עמש"כ בזה בשירי קרבן לירושלמי דריש מכילתין ד"ה מראות נגעים.

דף ו:

ת"ר בהרת עמוקה וכן הוא אומר ומראה עמוק מן העור. ע' מה שהאריך בזה הרשב"א בחידושיו לנדה י"ט ע"א.

שם כגון מלכא ואלקפטא רופילא וריש גלותא האי זה למעלה מזה הוא כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' מצורע סי' פ"ח אות ה'.

שם ת"ר מנין שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו כו', ע' בת' הרשב"א סי קמ"ז.

דף ז.

אימא בה למעוטי מקדש דלא סגי ליה בקרבן עולה ויורד עד דמייתי קרבן קבוע, ע' בת' מנחת ברוך סי' ט'.

שם רבי אמר אקרא אני חיה בהמה למה נאמרה ע' בתוס' לקמן י"ט דיש ע"א.

שם שלש כריתות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לדברים שאינן נאכלין ולר"ש דאמר כו' הארכתי בזה בחידושי לזבחים מ"ז ע"ב.

שם כל שאינו קרב על מזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליו משום פיגול כו', בנוגע לחילופי הגרסאות בזה עמש"כ בחידושי לזבחים י"ד ע"א

שם אתיא טומאתו טומאתו כתיב הכא לכל טומאתו וכתיב התם טמא יהיה עוד טומאתו בו כו', ע' משך חכמה לפ' ויקרא בפסוק אז כי יגע בטומאת אדם וע"ע דורש לציון דרוש ז'.

רש"י ד"ה מידי דהוה אשמיעת קול. שבועת העדות ושבועת ביטוי דאיתנהו נמי בקרבן עולה ויורד ואין עונש על זדונו לא מיתה ולא כרת ע"כ, והנה אע"ג דקרבן עולה ויורד לא בעי כרת ומיתה מכ"מ לאו מיהא בעי כדהאריך בזה בהעמק שאלה לשאילתות פ' ויקרא ר"ס ע'.

תוד"ה ואימא אף תרומה. דסוגיא דהכא כברייתא דתו"כ דתניא התם בכל קדש לא תגע כו', ע' לקוטי הלכות לזבחים דף ל"ב ע"ב.

בא"ד וה"ה דהו"מ למיפרך לפי סוגיא דמכות הניחא לר"ל כו'. ע' תבואת שור קונטרס בכור שור.

דף ז:

תוד"ה יש לי בענין הזה להביא שלש טומאות. אכתי איכא טובא כגון אוכל תרומה בטומאה וטמא ששימש כו', ע' מה שמיישב לקושית התוס' בהתוה"מ פ' אחרי סי' מ"ב.

דף ח.

ולר"ש בן יוחאי דאמר יולדת נמי חוטאת היא עמש"כ בחידושי לכריתות כ"ו
שם אימא מצורע כו' התם מנגעיה דאכפר ליה וקרבן לאישתרויי בקהל כו', ע' בס' ויוסף שאול בחידושיו לערכין דף י"ז ע"ב.
שם ולר"א הקפר דאמר נזיר נמי חוטא הוא מאי איכא למימר, לכאורה מאי מקשה מר"א הקפר הלא בנדרים ד"י ע"א אוקימנא לדבריו בשיטה ולית הלכתא כשיטה וע' בת' הרשב"א סי' שי"ד ובמק"א הארכתי בזה, אולם לפמש"כ הרשב"א בתשובותיו סי' תל"א וסי' תרפ"ח דמשום דשמואל פסק כוותיה להכי יצתה מכלל שיטה ע"ש, לפ"ז ניחא גם הכא.
שם ור' יהודא א"ל ההוא מבע"ל כי היכי דעביד לפני ולפנים הכי נעביד בהיכל ור"ש ההוא מוכן ועשה נפקא ור"י אי מההיא הו"א ניתי פר ושעיר אחריני ונעביד קמ"ל, ע' משך חכמה פ' אחרי בפסוק וכפר על הקדש

דף ח:

תוד"ה מה פנימי. וא"ת התינח לר"ש דלא דריש חטא שאין מכיר בו אלא ה' כו', ע' מה שהאריך בדברי התוס' בקרבן אהרן לתו"כ פ' אחרי פרק ה' משנה ב'.

דף ט.

דאמר ר"ל מה נשתנה שעיר של ר"ח שנאמר בו לה' אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח. בב"ר פ"ו הוא בשם ר' פנחס ובפדר"א פנ"א הוא בשם ר' זכריה, וע' עקידה שער ל"ז ובמשך חכמה לפ' פנחס בפסוק חטאת לה'.
שם א"כ נימא קרא חטאת ה' מאי לה' שמעת מינה תרתי, ע' גבורת ארי ליומא ט"ו ע"א.

דף ט:

מ"ט דר"ש א"ק ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה והאי קרא בשעיר דר"ח כתיב, ע' מה שהאריך בזה הגאון נצי"ב ז"ל בביאורו הרחב דבר לפ' שמיני יוד ט"ז י"ז וע"ע בגבורת ארי ליומא ד"ז ע"א.

דף י.

קס"ד כל חד וחד מחבריה גמר והאר"י כל התורה כולה למידין למד מלמד חוץ מקדשים שאין למידין למד מלמד הא ל"ק כולהו מקמא גמרי, ע' יד מלאכי כלל א' סי' ג' ובמש"כ בחידושי לזבחים מ"ט

שם עצרת ויוה"כ דלא כתב ביה ושעיר מנלן כו', ע' ע"ז כ"ד ע"א תוד"ה ואבני מלואים ובס' לחם סתרים שם.

שם איברא ר"ח נמי איקרי מועד כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' קנ"ז.

דף י:

רש"י ד"ה תמידין שלא הוצרכו לצבור שלקחום ממעות תרומת הלשכה כו', ע' ברש"י וברש"י כת"י למנחות ע"ט ע"ב ד"ה תמידין ובנחל אשכול לס' האשכול ה' חנוכה ס"ס ט'.

רש"י ד"ה מפרישין שכר האומנין מתרומת הלשכה שכר אומני בית אבטינס כו', ע' רש"י כריתות ד"ו ע"א ד"ה מפרישין מהקדש בדק הבית ובבאר שבע ובמש"כ בחידושי שם.

דף יא.

והא מר הוא דאמר הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף ל"ק הא דאמר לדמי עולה הא דאמר לדמי נסכים, ע' תמורה י"ט תוד"ה זאת אומרת ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בס' ויוסף שאול מש"כ בחידושיו לתמורה שם.

שם ל"ק הא דאמר לדמי עולה הא דאמר לדמי נסכים. עמש"כ בחידושי לתמורה ד"ז ע"א ע"ד. רש"י ד"ה אפילו אקדשיה.

רש"י ד"ה דקדושת דמים. אין בה אלא קדושת דמים שלקחה מתרומת הלשכה כו'. ע' בתשובות הרשב"א סי' ל"א.

רש"י ד"ה לב ב"ד מתנה עליהם בשעה לקיחה דלא ליקדשו קדושת הגוף כו', ע' בת' משיב דבר ח"ב סי' ק"ז.

בא"**ד** וכל מידי דצבור נותנין ב"ד לב, הנה רש"י כייל בדבריו. לאפוקי קרבן יחיד דבזה לא אמרינן לב ב"ד מתנה, כדכ' התוס' במנחות ט"ו סוף ע"ב, ועמש"כ בחידושי שם.

דף יא:

אבודין קאמרת שאני אבודין דלא שכיחי, כו'. ע' גבורת ארי ליומא ר"פ שני שעירים ובת' ח"צ סי' ס"א ובת' אגודת אזוב חא"ח סי' י"ב ובמה"פ לירושלמי יומא פ"ה ה"א.

שם ר"ש אומר פרה מטמא טו"א הואיל והיתה לה שעת הכושר כו', הארכתי בזה בחידושי לזבחים ק"ה ע"א ולמנחות ק"א ע"ב ושם ק"ב ע"א ולבכורות ד"ט ע"ב ולמעילה ד"ד ע"ב ולב"ק ע"ו ע"ב.

שם אלא שאני פרה הואיל ודמיה יקרין, ע' בת' דבר אברהם סי' ל"ח בהגה"ה ומה שהשגתי עליו בחידושי למנחות ע"ט ע"ב.

שם ורבנן דפליגי עליה דר"ש מאן נינהו כו', עמש"כ בחידושי לזבחים ד"ז ע"א.

רש"**י** ד"ה מטמא טומאת אוכלין אם נגע שרץ בבשרה וחזר ונגע בשרה באוכלין טימאתן, ע' תשובות הרשב"א סי' ל"ב וסי' תקפ"ג ובפר"ח לאה"ע סי' קכ"ד סק"ב.

דף יב.

ולר"ש דל"ל לב. ב"ד מתנה עליהן מאי עבדין ליה א"ר יצחק א"ר יוחנן מקיצין בהם את המזבח כו', ע' ירושלמי יומא פ"ה ה"א ושקלים פ"ד ה"ג.

שם אלא לאו גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה, ע' לח"מ פ"ד הט"ו מפסוה"מ.

רש"**י** ד"ה אשם שמתו בעליו, וכל הרועין דמיהן נופלים לנדבה שכן מדרשו של יהוידע הכהן ע"כ. הנה דרשה זו היא אליבא דכו"ע ולהכי פריך הש"ס בפשיטות בזבחים ק"ג ע"א א"כ ביטלת מדרשו של יהוידע הכהן, וע' בהתוה"מ ויקרא סי' שס"ט ובמש"כ בחידושי לתמורה ספ"ק ושם ד"כ ע"ב.

תוד"**ה** אשם. אור"ת דרעיה דרבנן היא והלכתא לא גמירי אלא כל שבחטאת מתה באשם קרב עולה והש"ס דנקט רעיה לפי שתקנו אותה חכמים כו', ע' שאגת אריה סי' א' ובאור שמח פ"ב ה"א מה' נחלות.

בא"**ד** ואור"ת דלא גרים התם ניתק אין לא ניתק לא כו', ע' בס' לבוש מרדכי לסוגיות דזבחים סי' ב'.

בא"**ד** ואע"ג דקרא קאי אהלכתא אשכחן כה"ג בפ"ב דבכורות כו', עמש"כ בחידושי לזבחים ד"ה ע"ב בתוד"ה הגה"ה.

דף יב:

קרבנות צבור סכין מושכתן למה שהן, ע' בת' עונג יו"ט סי' ס"ח בהגה"ה ובמש"כ בחידושי לזבחים ד"ו ע"ב.

שם האי עשה ה"ד אי דלא עביד תשובה זבח רשעים תועבה, ע' כ"מ ולח"מ פ"א ה"ב מה' תשובה ובת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ו ובהעמק שאלה לשאילתות פ' יתרו סי' נ"ג אות א'.

שם דתניא עבר על מ"ע ועשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו, ע' ר"ש משאנ"ץ לתו"כ נדבה פרק ד' מ"ח ובגבורת ארי ליומא פ"ה ע"ב.

רש"י ד"ה ואין עולת עוף בצבור דתניא בת"כ והקריב מן התורים היחיד מביא עוף ואין הציבור מביאין עוף, עמש"כ הגאון נצי"ב ז"ל בביאורו העמק דבר לפ' ויקרא א' ב'.

תוד"ה כבנות שוח לאדם משמע שהן טובות כו', וכן האריכו התוס' בע"ז י"ד ע"א וע' באוצר הגאונים חלק הפירושים למס' ר"ה דף ט"ו.

תוד"ה ואין עוף. וי"ל דאין לקנות עוף במעות שנתותרו אבל אם כבר בא עוף לפנינו מקיצים בו דמה יעשו ממנו, ע' גבורת ארי ליומא כ"ט ע"א.

תוד"ה ואף שמואל. וקשה דבפ"ק דזבחים מוכחא דמילתא דשמואל כדרבנן דר"ש דאית להו לב ב"ד מתנה עליהם כו', ע' בשירי קרבן לירושלמי יומא רפ"ה.

דף יג.

בעומד במרדו ורבי היא דתניא רבי אומר על כל עבירות שבתורה כו', ע' כ"מ ולח"מ פ"א ה"ב מה' תשובה ובס' נתיב מאיר שם ובבאר שבע לכריתות כ"ו ובת' מקום שמואל סי' ס"ה ובמעין החכמה דף מ"ח ובפתח השער לס' נחל יצחק.

שם מ"ט דרבי דתניא כו' הכרת תכרת הכרת לפני יוה"כ תכרת לאחר יוה"כ כו', מזה מוכח דרבי סבר דלא אמרינן ד"ת כלשון ב"א, וע' מה שהאריכו בתוס' מנחות י"ז ע"ב ובמל"מ פ"ו ה"ז מה' דעות.

רש"י ד"ה לא קראו מקרא קדש לא קיבלו בברכותיו לאמר מקדש ישראל ויוה"כ ע"כ, בת' משיב דבר ח"א סי' ט"ז מסופק בכוונת רש"י ז"ל אי ס"ל דתפילת יו"ט דכתיב מקרא קדש היא מן התורה או לא הוי מ"ע מן התורה רק אי מתפלל ומברך מצוה להזכיר קדושת יו"ט ע"ש, וע"ע בס' חזקה רבה רבה חא"ח סי' ל"ו.

רש"י ד"ה והא משכחת. שאין מכפר אלא יום כדכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם, ע' גבורת ארי ליומא פ"א ע"א במלואים וע"ע ברש"י כריתות ד"ז ע"א ד"ה יוה"כ אינו, ובמש"כ בחידושי שם לדף י"ח ע"ב.

תוד"ה בעומד במרדו. הקשה הר"ר שלמה מדריו"ש דבפ' בתרא דיומא אמרינן מיתה ויוה"כ מכפרין עם התשובה כו'. ע' מה שתירץ בזה במשך חכמה לפ' שלח בפסוק הכרת כו' עונה בה.

תוד"ה דעבד, שאני שעיר המשתלח דכתיב ביה כי ביום הזה יכפר עליכם כו' משמע דכל היום יכפר, ע' גבורת ארי ליומא פ"ה ע"ב.

בא"ד א"נ היום עצמו בלא שעיר המשתלח מכפר קצת ואין כאן כרת גמור כו', ע' ריטב"א ובס' בית זבול סי' כ'.

דף יג:

דתניא וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים כו'. ע' ירושלמי יומא פ"ה ה"ו ובפי' הראב"ד והר"ש משאנ"ץ לתו"כ פ' אחרי פרק ח'.

שם ולר"ש הא ודאי הושוו מאי הושוו דבני כפרה נינהו מיהו כל חד וחד מכפר בדנפשיה, ע' גבורת ארי ליומא מ"ד ע"א ושם ס"א ע"א במלואים.

שם ואם נפשך לאמר הרי הוא אומר בית אהרן ברכו את ה' כו', ע' גבורת ארי ליומא מ"א ע"ב,

דף יד.

יכול לא יביא ואם הביא כשר ת"ל שוב אשר לו הכתוב שנה עליו לעכב, וכה"ג אשכחן בפסחים ס"א גבי אין הפסח נשחט אלא למנוייו, דקאמר יכול שחטו שלא למנוייו יהא כעובר על המצוה וכשר ת"ל במכסת תכוסו הכתוב שנה עליו לעכב ע"ש, דלכאורה קשה לרבא דס"ל בריש תמורה כ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ איך הוה מצינו כלל לאמר דאם עשה שלא כמצותן יהא כשר, ומזה ראיה גמורה למש"כ בשעה"מ ריש ה' ק"פ דהא דאמר רבא כל מילתא דא"ר ל"ת אעל"מ הוא דוקא בכל התורה אבל בקדשים כיון דקיי"ל דבעינן שנה עליו הכתוב לעכב אפילו רבא מודה, וע"ש שהביא ראיות אחרות וטפי הי"ל להביא כנ"ל, ובמק"א הארכתי בזה.

שם אלא לר' יהודא תרי וידוין ודם הפר ל"ל בחד וידוי ודמו סגיא אחד לו ואחד לביתו כו', ע' גבורת ארי ליומא ד"ב ע"א.

במשנה שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד, הנה עיקר החידוש הכא הוא דמלך ונביא ואו"ת, אבל הא דסנהדרין של ע"א כבר תנינא במתניתין דריש סנהדרין, וע"ע תוס' מנחות צ"ג ע"א ד"ה הכל סומכין.

דף יד:

במשנה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' קס"ח בד"ה ואין לומר דלעולם וע"ע בנובי"ת חי"ד סי' פ"ה ובת' דבר אברהם סי' כ"ו ובהפלאה לכתובות נ"א ע"ב.

שם ר"א אומר השרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ חייב ואינו חייב על העלם מקדש כו', הא דלא פליג ר"א גם ברישא גבי אכל קדש ע' בת' הגרע"א ס"ס ח' ובת' מנחת ברוך סי' ט'.

רש"י ד"ה חייב. ושיעורין הללו הלמ"מ הם כו', ע' העמק שאלה ל לשאילתות פ' ויקרא ר"ס ע'.

רש"י ד"ה שאין חייבין עליה, ב"ד פר בהוראה ולא כהן משיח כו'. ע' באר שבע להוריות ד"ח ע"ב.

דף טו.

אותם במשיחה. ולא לדורות במשיחה ע' מנחות נ"ז תוד"ה ר' יאשיה ובמש"כ בחידושי שם.

שם נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח וכו', מלמד שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לאביו שבשמים, עמש"כ בחידושי שילהי מנחות.

שם ובמצה שלשה מינין חלות רקיקין ורבוכה, עמש"כ בחידושי למנחות ר"פ התודה.

תוד"ה וכן תעשו לדורות. ועוד אע"ג דאהרן היה בבנין משכן וכי נשאלו באורים ותומים לעשות משכן הלא קודם שנתכהן אהרן כו', ע' משך חכמה לפ' תרומה בפסוק וכן תעשו.

דף טו:

והכתיב לא תאפה חמץ חלקם ואר"ל אפילו חלקם לא תאפה חמץ, ע' טהרת הקדש למנחות נ"ג ע"א ובמשך חכמה פ' צו בפסוק לא תאפה חמץ.

שם ניבנייה ביו"ט וניקדשיה ביו"ט אין בנין מקדש דוחה יו"ט, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' י"ג י"ד.

שם ת"ר שיר של תודה כו', ושיר של פגעים כו', והאריב"ל אסור להתרפאות בד"ת להגן שאני, ע' בתשובות הרמב"ם סי' ה' דפוס ירושלים תרצ"ד ובתשובות הרשב"א סי' תי"ג.
שם ומאן דאמר פגעים דכתיב יפול מצדך אלף ואומר יושב בסתר עליון, כו', פי' הוא מתחיל יושב בסתר עליון ואומר עד כי אתה ה' מחסי כו', ור"ל דבין יושב בסתר ובין כי אתה כתיב יפול מצדך אלף וזה הוא עיקר שיר של פגעים, וכ"מ בפי' רבינו חננאל ובאוצר הגאונים לחגיגה דף י"ד ע"ב בחלק התשובות.
רש"י ד"ה אין בנין ביהמ"ק דוחה את יו"ט, כדאמרינן ביבמות בפ"ק כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ברכה סי' ק"ע אות ב'.

דף טז.

איתמר רב הונא אמר בכל אלו תנן ר"נ אמר באחד מכל אלו תנן כו', ע' בס' דרישת ציון מהגאון מהר"ץ קאלישר ז"ל בקונטרס מאמר קדישין.
שם ר"ה אמר בכל אלו תנן קסבר ק"ר קידשה לשעתה וקידשה לע"ל ועזרא זכר בעלמא הוא דעבד כו', ע' ת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' רל"ד וביראים סי' שכ"ה ובת' מקום שמואל סי' ל"ז ובמש"כ בחידושי לזבחים מ"ה ע"א ושם ד"ס ע"ב ודף ק"ז ע"ב ולחולין ד"ז ע"א ולערכין ל"ב ע"ב.
שם למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקדשום כו', ע' תשב"ץ ח"ג סי' קצ"ה.
שם ר' אלעזר ב"ר יוסי אומר אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן, עמש"כ בחידושי לערכין ל"ב ע"א ולחולין ס"ו ע"א.
רש"י ד"ה וקידשוה. לא פירש לי במה מקדשים ערי ארץ ישראל, ע' תוס' ערכין ל"ב ע"ב סד"ה וקדשו ובמל"מ פי"ב הט"ו מה' שמיטה ובת' דבר אברהם סי' יוד.
רש"י ד"ה כל המצות האלו. ושאין עושים מגרשיהן שדה, ע' רש"י מגילה ד"י ע"ב ד"ה כל המצות ובטו"א שם.
תוד"ה אלא בבני גולה שהיה הדבר בא לידי תקלה הכניסוה כדי שימסרו עצמם עליהם יותר כשיש בה שם קדושה, ע' בס' אוצרות יוסף שביעית בזה"ז סי' י"ג.

דף טז:

כתוב אחד אומר את משכן ה' טמא וכתוב אחד אומר כי את מקדש ה' טמא אם אינו ענין לטומאה שבחוץ תנהו ענין לטומאה שבפנים וקראי מיתרי הא מיצרך צריכי כו', ע' יד מלאכי סי' ב'.

שם השתחואה זו פישוט ידים ורגלים, ע' בת' עין יצחק הי"ד סי' ט"ו אות ז' וע"ע בתשובות הרמב"ם הנדפס בירושלים סי' שס"ה.
רש"י ד"ה קדושת עולם שאין אחריה היתר במות. ע' דורש לציון דרוש יוד.
תוד"ה מה"מ מהא דגמירי לקמן שיעור שהייה לא שמעינן לא מלקות ולא כרת דהוה אמינא איסורא בעלמא הוא דאיכא. ע' בת' ברית יעקב חא"ח סי' ב' וע"ע דגול מרבבה לאו"ח סי' תמ"ב סק"י ובהעמק שאלה לשאילתות פ' ויקרא ר"ס ע'.
תוד"ה קדושתו. וקשה דא"כ תיפשוט מהכא דסבר ר"א דקידשה לע"ל כו', ע' בס' שאילת דוד קונטרס החידושים.
תוד"ה או אידי ואידי בסה"ד. דאפשר דאין קדושת מחנות בנוב וגבעון כיון שהותרו הבמות, ע' דורש לציון דרוש ג'.
תוד"ה קידה על אפים. תימה השתחואה נמי אשכחן על אפים דכתיב ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה כו', ע' נחל אשכול לס' האשכול ח"א סי' ט'.

דף יז.

בעי רב אשי טימא עצמו במזיד מהו באונס גמירי שהייה כו' א"ד בפנים גמירי שהייה ל"ש באונס ול"ש במזיד, ע' שאגת אריה סי' ל"ב.
שם א"ד באונס גמירי שהיה ל"ש בפנים ול"ש בחוץ, ע' נזיר י"ז ע"ב תוד"ה ובא חבירו ובלחם"מ פ"ה הי"ט מה' נזירות.
שם מתקיף לה ר"ז אלא דקיי"ל טמא ששימש במיתה היכי משכ"ל אי דלא שהה היכי עביד עבודה אי דשהה בר כרת הוא כו', ע' בת' אחיעזר חאה"ע סי' כ' ובמעין החכמה דף ס"א ע"א.
תוד"ה או א"צ. ורב אשי דפליג עליה התם וחשב שהייה כמעשה כיון דתחילת הלבישה ע"י מעשה כו', ע' בת' הגרע"א סי' צ"ו.
תוד"ה נזיר בקבר. ונראה דההיא דנזיר דמפליג בין בחיבורין בין שלא בחיבורין אתי כמ"ד במס' שמחות דאפילו, באותו יום שנטמא אינו יכול לחזור ולטמא כו', ע' ס' האשכול ה' טומאת כהנים סי' נ"ב ובנחל אשכול שם ובס' יראים סי' שי"א ובח"ס חי"ד סי' של"ט ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רל"ג.

דף יז:

משכחת לה כגון שבא בקצרה והפך בצינורא, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ב.

שם גופא א"ר הונא זר שהיפך בצינורא חייב מיתה ה"ד אי דלא הפך לה לא מיעכל פשיטא כו', ע' יומא י"ב סוף ע"א ובגבורת ארי שם ולדף כ"ד ע"ב.
שם הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו ואפילו כולו חוץ מחוטמו טהור כו' ע' יומא נ"ב סוף ע"ב ובגבורת ארי שם במלואים.
שם וטמא שנכנס דרך גגין להיכל פטור שנאמר ואל המקדש לא תבא דרך ביאה אסרה תורה, ע' תוס' זבחים פ"ב ע"ב ד"ה לא נצרכה מנחות כ"ז ע"ב ד"ה למעוטי ובמל"מ פי"א ה"ד מה' שגגות.
תוד"ה ואין שוחטים שם קדשים קלים. וה"ה דאין אוכלין דגגים ועליות לא נתקדשו כו', ע' בלקוטי הלכות לפסחים דף פ"ה ע"ב ובאור שמח פ"ו ה"ז מבית הבחירה.

דף יח.

ואי בעם הארץ אידי ואידי אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא, ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"ג.
שם ואלא בשאין סמוך לווסתה כו' אכניסה אנוס הוא כו'. ע' נובי"ת חי"ד סי' צ"ו ובס' חזקה רבה חי"ד סי' רל"ב.
שם כניסה תנינא נמצא על שלו טמאין וחייבין בקרבן, ע' בעל המאור ומלחמות ובס' המאיר לעולם ח"א סי' ט"ו.
שם אמר מר פירש מיד חייב היכי עביד א"ר הונא משמיה דרבי נועץ עשר ציפורניו בקרקע כו', ע' תוס' הוריות ד"ח ע"ב ד"ה חייב.
שם שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה, ע' בת' משיב דבר ח"ב סי' ע"ד.
תוד"ה והא נמצא קתני. תימה דעדיפי מיניה הו"מ למיפרך מהא דקתני סיפא כו' ע' מה ש שמיישב לקושית התוס' בת' הגרע"א סי' ס"ב.
תוד"ה המשמש מת. וצריך לאוקמה דפירש בקישוי כו', ע' בת' שיבת ציון סי' ל"ז.

דף יח:

אלא אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי דלא ניפריש מיד מנלן אמר חזקיה א"ק ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהא עליו. והנה בקדושין ס"ה ע"א דריש חזקיה גופיה מהאי קרא לתפיסת קידושין בנדה, וקשה איך משמע ליה תרווייהו מהאי קרא הלא בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת נקטינן דבר הלמד מענינו ומקרא זה

מרישא לסיפא וכן כל הפרשה שם בטומאה איירי ואיך דריש ליה לתפיסת הווייה דקידושין ועמש"כ בחידושי שם וצע"ק.
שם ת"ר והזרתם את בנ"י מטומאתם א"ר יאשיה מכאן אזהרה לבנ"י שיפרשו מנשותיהן סמוך לווסתן כו', והנה דעת התוס' ביבמות ס"ב ע"ב ד"ה חייב דסמוך לווסתה דאורייתא וכ"ה בס' התרומה אבל הב"י בסי' קפ"ד הביא בשם הרשב"א הרא"ש והר"ן דהוא דרבנן והאי קרא הוא רק אסמכתא, ומה שיל"ד בזה טובא להנך דסברי ווסתות דרבנן מה מקום לאזהרה זו מן התורה ע' בנוב"י קמא חי"ד סי' נ"ה ובס' באר מרדכי ה' נדה סי' קנ"ד ובס' חזקה רבה חי"ד סי' מ"ם.
שם כל שאינו פורש מאשתו סמוך לווסתה אפילו הויין לו בנים כבני אהרן מתים כו', הנה הא דתלי בבני אהרן מפרש בשאילתות פ' מצורע ריש סי' פ"ט משום דנפישא זכותייהו וע"ש במפרשים, ולולא דבריהם ז"ל אמינא משום דבגמרא ילפינהו מסמיכות הפרשיות כדאמרינן הכא.
שם אר"ח בר אבא אר"י כל הפורש מאשתו סמוך לווסתה הויין לו בנים זכרים כו', ע' ב"ב ד"י ע"ב.

דף יט.

כדתני דבי ר"י כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה, ע' בת' הגרע"א סי' קכ"ב ובת' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ע"א.
שם שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך בראשון ולא נכנס בשני ונכנס חייב, ע' כתובות כ"ז ע"א תוד"ה ואם נשאל ובמה שהאריך בזה בס' חזקה רבה חי"ד סי' רכ"ח.
תוד"ה הרי העלם מקדש. אור"ת דלא מיפטר אלא מקרבן עולה ויורד אבל חטאת קבועה חייב כו'. ע' בת' הגרע"א ס"ס ה' ובת' מנחת ברוך סי' ט'.
תוד"ה הלך בראשון, אבל הכא איירי ברה"ר דמוקמינא ליה בחזקת טהרה, ע' פר"ח יו"ד סי' ק"י כללי ספק ספקא ובת' הרי"מ חי"ד סי' ט' ובס' חזקה רבה חי"ד סי' קמ"ז ובאור שמח פי"א ה"ו משגגות ובס' שאילת דוד קונטרס החידושים.

דף יט:

ואר"ל כאן שנה רבי ידיעות ספיקות מתחלקות לחטאות וריי"א כשם שידיעות ודאי בעלמא מתחלקות לחטאות כך ידיעות ספק מתחלקות לאשמות כו', ע' בת' בית דוד סי' ה' וע"ע בירושלמי דמכילתין פ"ב ה"א ובהוריות פ"ג ה"ב ובראב"ד לתו"כ חובה פרשה י"ב.

במשנה שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דר"ע אמרו לו לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהוא חייב שזה חייב כו' ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ח.
תוד"ה כאן. דהכא לא פליגי ארבי אלא לענין אשם תלוי אבל בהא דמחלקת לחטאות מודה. ע' כ"מ ומל"מ ספ"ו משגגות.

דף כ.

האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כו'. הנה מכאן מוכח דביום היארצייט ליכא חיוב להתענות רק במפרש בתורת נדר כדכתב בת' שבות יעקב ח"ג חא"ח סי' י"ח בשם ת' מהרי"ק סי' ל"א.
רש"י ד"ה איסר זה. אם אמירתו בלשון שבועה כגון איסור שלא אוכל ככר זה כו' ואם לאו אלא הוציאו בלשון נדר כו', ע' בס' שאילת דוד קונטרס החידושים.
תוד"ה לישנא. וא"ת נשייליה מה היה בדעתיה כו' ע"כ. כה"ג ע' בתוס' כריתות ר"פ אמרו לו ובב"מ ד"ג ע"ב ד"ה מה לפיו ובנזיר ד"כ ע"א ד"ה מי שהיו.
תוד"ה שלא אוכל בשר. לא חש התנא לדקדק בלשונו כו' ע"כ, וכ"כ הר"ן בתשובה סי' מ"ח.

דף כ:

תריץ ואימא הכי איזהו איסור נדר האמור בתורה האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כו', ע' בת' בית דוד סי' י"ג.
שם סד"א כיון דכי לא נדר נמי אסור כי נדר נמי לא הוי עליה איסור ודאי לאו מיתסר בנדר הוא קמ"ל, ע' מחנה אפרים ה' נדרים סי' יוד ובאור שמח פ"ג ה"ה מה' נדרים וע"ע בת' הרשב"א סי' תר"ג וסי' תרי"ד.
שם נשים חייבות בקידוש היום ד"ת דא"ק זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנה בזכירה כו', ע' בת' הגרע"א סי' קס"ט.
רש"י ד"ה דהא כתיב קרא לא ינקה, ע' בת' מהרי"ל דיסקין ז"ל ח"ב סי' א' אות ד'
תוד"ה דכי לא נדר. כגון שאמר קונם שלא אוכל ביוה"כ או שלא אוכל נבלות וטרפות לא חייל דאין איסור חע"א כו', ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' יוד.
בסה"ד ומיהו לר' יהודא בן בתירא דאית ליה לקמן בפרקין דנשבע לקיים את המצוה חייב כש"כ נדרים שחלים לבטל שיחולו לקיים. ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויקרא סי' ע' אות א'. תוד"ה כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה. איפכא ליכא למימר דלחומרא

מקשינן כו', ע' סנהדרין נ"ג ע"א ובס' המאיר לעולם ח"א סי' כ' ובחידושי פנים מאירות לקידושין ל"ה ע"ב.

דף כא.

אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר ע' בת' מהרי"ק סי' קל"ד. **שם** אוכל ולא אוכל עובר בלא יחל דברו כו', ע' העמק שאלה ל לשאילתות פ' ויקרא סי' ע"א ות א'.

תוד"ה חוץ הראשון. וי"ל דשאני התם דבדבור עושה מעשה שהבהמה נמנעה מלאכול והוי כמו מימר כו' ע"כ, וקשה הלא גבי מחמר נמי נעשתה מעשה כזאת. שע"י קול דבורו מנהיג הבהמה כדפירש"י בשבת קנ"ג ע"ב, ואפ"ה קרי לה רבא שם דלית בה מעשה וצע"ק, ועמש"כ בחידושי לתמורה ד"ג ע"ב וע"ע בת' שבות יעקב ח"ג חא"ח סי' ל"א.

תוד"ה חוץ השני. ואע"ג דעדים זוממין קרינהו רחמנא מעשה כו' מ"מ חשיבי אין בהן מעשה דהא בפ"ק דמכות יליף מיניה ר' יהודא בעלמא דלשאב"מ לוקין עליו ע"כ, וקשה הלא אדרבא במקום ראייתם מהא דהתם הו"ל טפי להקשות דזהו גופא טעמא בעי מה ענין לשאב"מ דעלמא למילף מהא דעד"ז דהתם רק רחמנא קרייה מעשה, ואפ"ל דבב"ק גופא צריך להבין אם אין בו מעשה בהחלט מדוע קרייה רחמנא מעשה, ובע"כ כוונתם דהאי ועשיתם לו כאשר זמם הוא לעשות האי עשייה קאי על הב"ד היינו שהב"ד יעשו לו כאשר זמם הוא שהב"ד יעשו לאחיו, ואצל הב"ד היא באמת פעולה ממשית ולפ"ז שניהם צדקו יחדיו דאע"ג דלית ביה מעשה גבי עד"ז כמו בכל לשאב"מ ונוכל למילף מינייהו מ"מ רחמנא קרייה מעשה לפי המטרה התכליתית שבאה ע"י העדים הפעולות הממשיות של הב"ד כנלע"ד, וע"ע תומים סי' כ"ח ס"ק ט"ו.

דף כא:

ת"ש ר"ע אומר נזיר ששרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב ואס"ד בעלמא כר"ש ס"ל ל"ל לצרף כו', ע' נובי"ק חי"ד סי' צ"א.

שם ור"ל, אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם ואליבא דר"ע כו', ע' פלתי סי' פ"ז ס"ק י"ג ובת' בית אפרים חי"ד סי' ל"ד ובס' עולת שמואל ח"א סי' כ"ו.

תוד"ה כר"ש ס"ל. ור' יוחנן דאית ליה בפ"ב דיומא דח"ש אסור מה"ת אתי שפיר כרבנן דבח"ש ליכא מלקות אלא איסור בעלמא כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"ט.

תוד"ה ולא אמרו. אבל בשבועת ביטוי דאין בו כרת אלא לאו והקרבן תלוי בלאו כי היכי דלוקין אכל שהוא מביא קרבן אכל שהוא, ע' עמק יהושע סי' יוד וע"ע בת' הגרע"א סי' קנ"ד.

דף כב.

אי הכי אמאי מצטרפות סוף סוף זיל להכא ליכא שיעורא וזיל להכא ליכא שיעורא כו', ע' מל"מ רפ"ד מה' שבועות.

דף כב:

בעי רבא שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כו', ע' מה שהאריך בזה בת' מהרי"ק סי' קס"ה.
שם בעי רב אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כו'. ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ד.
במשנה שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים. ע' בת' הריב"ש סי' רצ"א.
שם אבע"א סברא דא"ל אינש לחבריה נטעום מידי ועיילי ואכלו ושתו, ע' תוס' יומא ע"ו ריש ע"ב ובגבורת ארי שם.
רש"י ד"ה נזיר שאמר. ויודע הוא שאין שבועה חלה עליו, ע' בת' הגרע"א סי' קס"ה.
תוד"ה אהיתירא. אפילו לר"י דאמר ח"ש אסור מה"ח כו' אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן ואפילו איסור בעלמא ליכא מדאורייתא אלא מדרבנן, ע"ל כ"ג ע"ב תוד"ה דמוקי ובע"ז י"ב ע"ב תוד"ה אלא ובמל"מ פ"ה ה"ח מיסוה"ת ובנוב"י מ"ת חא"ח ס' נ"ג ובס' עולת שמואל ח"א סי' כ"ד.
תוד"ה תא ונטעום. וא"ת מה ענין טעימה אצל אכילה וי"ל שמא בלשונם הוו קרו לאכילה טעימה ע"כ, וקשה הלא לעיל ע"א קאמר רבא מחלוקת בשלא אוכל אבל בשלא אטעום דברי הכל בכל שהוא ועלה פריך הש"ס פשיטא, והשתא אם יש מקום לאמר כדכ' התוס' דבלשונם הוו קרו לאכילה טעימה. א"כ אין מקום לכל חידושא דרבא ומאי פשיטותא דהש"ס, ואדרבא נראה דכל קושית התוס' מה ענין טעימה אצל אכילה, נובע מחידושא דרבא לעיל ופשיטותא דהש"ס יחד עם מסקנת הגמרא שם קמ"ל דלא נימא אטעום כדאמרי אינשי ע"ש וצ"ע.
תוד"ה אב"א. ותימא כיון דאיכא סברא ל"ל קרא כו', ע' שאילת שלום והע"ש לשאילתות ס"ס ע'.

דף כג.

ותירוש חמרא הוא וכתיב ואכלת, ולענין שאר משקין אי הוי שתייה בכלל אכילה ע' בת' באר יעקב חא"ח דף כ"ו

שם כיון דאמר שלא אוכל איתסר ליה בשתייה כי אמר שלא אשתה אמאי חייב, ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ד ובהעמק שאלה לשאילתות פ' ויקרא סי' ע' אות ה' ובנועם ירושלמי רפ"ב דמע"ש.

שם שבועה שלא אוכל פת חיטין ופת שעורין ופת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת ודילמא למיפטר נפשיה מאחרנייתא קאתי הו"ל למימר חטין ושעורין וכוסמין כו', וקשה הלא תירוץ כזה נופל על לשון הכתוב לאמר א"כ נכתוב רחמנא בלשון זה ומדכתב הכי ש"מ דכוונת התורה הוא בדרך זה. משא"כ הכא דנחתינן לכוונת הנשבע, א"כ י"ל דכמו להמקשן בש"ס לא עלה על דעתו תירוץ התרצן דהו"ל אמר חטין ושעורין וכוסמין כמ"כ לא עלה על דעת הנשבע, ולפ"ז הדרא קושיא לדוכתא דילמא למיפטר נפשיה מאחרנייתא קאתי, וי"ל עפ"מ שיל"ד נשייליה להנשבע מה היה בדעתו בשעת השבועה, ובע"כ כמש"כ התוס' לעיל ד"כ ע"א בד"ה לישנא, שאומר שבדעתו כל מה שיהיה משמעות לשונו א"נ כגון ששכח מה היה בדעתו, ועפ"ז החליטו במשנתנו דין של נשבע כזה, וא"כ קושית המקשן היא על דין המשנה מנא להו לחכמי המשנה להחליט שיהיה חייב על כל אחת ואחת דילמא למיפטר נפשיה מאחרנייתא קאתי, ולפ"ז שפיר תירץ לו כיון שהנודר אמר ששכח מה היה בלבו או שתלה בכל מה שיהיה במשמעות לשונו, א"כ שפיר נוכל להניח בכוונתו ע"פ הלישנא יתירה שאמר פת גבי כל אחת ואחת ש"מ דלהנך כולן בדוקא היתה כוונתו, ועפ"ז החליטו חכמי המשנה דחייב על כל אחת ואחת, וכל השקלא וטריא בש"ס היתה על דין המשנה כנלע"ד.

תוד"ה גמר שכר. ועוי"ל דר' יהודה יליף דשתייה בכלל אכילה כדיליף בירוש' מדכתיב וכל דם לא תאכלו כו', ע' נחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' כ"ו.

תוד"ה כגון. וא"ת מאי איריא אכל ושתה אפילו שתה תרי זימני נמי כו', ע' בת' מהרי"ל דיסקין ח"ב סי' פ"ב.

דף כג:

ודילמא ע"י תערובות, ע' בת' הגרע"א סי' מ"ו.

שם רב אחא בריה דרב איקא אמר במסרהב בו חבירו עסקינן דא"ל בא ושתה עמי יין ושמן ודבש דהי"ל לאמר שבועה שלא אשתה עמך יין ושמן ודבש ל"ל לחייב על כל אחת

ואחת הנה רב אחא בא לאמר דהכא נמי אפשר להבין מלישנא יתירא דקאמר יין ושמן ודבש כמו לעיל ע"א ביתורא דפת פת ועמש"כ בחידושי שם.
שם מפרש נמי גופיה תיקשי אמאי מושבע מהר סיני הוא, ע' מל"מ פ"ה ה"ה מה' שבועות.
שם רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם ואליבא דר"ע כו', ע' בתשובות הרשב"א סי' ס"ד ובמיוחסות סי' רמ"ד.
שם ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן כו', ע' בת' הגרע"א סי' ע"ו ובת' באר יצחק חא"ח סי' יוד וע"ע נובי"ת חאה"ע סי' קמ"א.
שם בשלמא ר' יוחנן לא אמר כר"ל דמוקים לה למתניתין כדברי הכל כו', ע' בת' הרשב"א סי' תרי"ד וסי' תרט"ז. ם
שם אלא ר"ל מ"ט לא אמר כר"י אמר לך כי אמרינן איסור כולל באיסור הבא מאליו באיסור הבא ע"י עצמו לא אמרינן, ע' בת' הגרע"א ר"ס קס"ח.
תוד"ה דמוקי לה. משום דר' יוחנן סבר ח"ש אסור מה"ת כו', ע' בס' שאילת דוד קונטרס החידושים.
בא"ד וי"ל כיון דליכא אלא איסור בעלמא לאו מושבע ועומד חשיב ליה כו', ע' נובי"ק חא"ח סי' ל"ו ובפתיחת הפמ"ג לה' שחיטה שורש ב'.
בסה"ד דהיכי משתבע דאוכל חצי שיעור הא מושבע ועומד מהר סיני הוא ע"כ. וכה"נ דעת הרשב"א בתשובותיו סי' תרט"ז דאין שבועת ביטוי חלה על ח"ש לפ"מ דקיי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת. וע' מה שהאריך בזה במל"מ פ"ד ה"א מה' שבועות וע"ע בעונג יו"ט סי' ע"ו ובנועם ירושלמי פ"ו דתרומות ובת' ברית יעקב חא"ח סי' ב' ג' ובגבורת ארי ליומא ע"ג ע"ב ובת' באר יצחק חא"ח סי' ט' וחאה"ע סי' א' ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ב'.

דף כד.

ר"ש לטעמיה דל"ל איסור כולל דתניא רש"א האוכל נבילה ביוה"כ פטור, ע' בת' הגרע"א סו' ק"פ.
שם בשלמא לר"ל משכחת לה בלאו והן כו', ע' בס' תכלת מרדכי מאמר ראשון וע"ע במיוחסות להרמב"ן סי' רמ"ג ובת' באר יצחק סי' יוד.
שם הכי השתא התם כיון דמעיקרא אכיל והדר אישתבע ליה חשובי אחשביה אלא הכא מי אחשביה, וכה"ג אמרינן בשבת קמ"ד ע"ב כיון דאחשבינהו הוה להו משקה, וסברא כזו אשכחן ברא"ש ר"פ כל שעה גבי חרכו קודם זמנו מותר בהנאה וז"ל ומיירי

בנפסל מאכילת כלב יש שרוצים לאמר דה"ה דמותר באכילה נמי דעפרא בעלמא הוא אבל ז"א דניהי דבטלה דעת האוכל אצל כ"א מ"מ כיון דאיהו אכיל לה אסור וכ"כ הרב הברצלוני ז"ל ע"ש. וכ"כ הריטב"א במכות די"ז ע"א דלהכי ס"ל לר"ש כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן דמלקות הוא על מזיד וכיון דאכל במזיד הרי אחשביה לחומר איסור להתחייב עליו בכל שהוא אבל קרבן שהוא על אכילת שוגג בעי כזית לחשיבות ע"ש.

ועפ"ז יש לכאורה לדקדק בהא דפליגי ר"י ור"ל בשבת ע"ו ע"א במוציא עצה כמלא פי פרה לפרה דר"י סבר פטור אכילה ע"י הדחק ל"ש אכילה ור"ל אמר חייב אכילה עיה"ד שמה אכילה ע"ש, ולפי הנ"ל מאי נ"מ הלא עכ"פ איהו אחשביה לשיעור זה להוציאו ויהיה חייב מטעם אחשביה, וי"ל דגם בסוגיין דקאמר קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום ואכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים אשתו אסורה עליו אלמא אכילה היא, אמנם הלא זהו דוקא לגבי דידיה, אבל האם נחשבת אכילה לזולתו משום דאיהו אחשביה לדידיה, זהו ודאי לא ניתן להאמר, ולפ"ז התם נמי גבי מוציאי אוכלי בהמה הלא שיעורו חכמים לפי כלל המוציאים המתאימים עם תכונות הבהמות בכמות מיני אכילתן לפרטיהם כל אחת ואחת לפי תכונתה, ולהכי תנן תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל כו', והשתא כשהוא הוציא מלא פי עצה לפרה איך נוכל לומר בזה אחשביה לבטל בזה חז"ל שקבעו בזה ע"פ כלל המוציאים, הלא אכילה כזו אל הפרה היא רק ע"י הדחק. ולכן פליגי רק בזו אי אכילה ע"י הדחק נקראת בזה אכילה או לא, ועמש"כ בזה בחידושי ליבמות ד"מ ע"א.

רש"י ד"ה ה"ג אלא כדרבא. אבל נבילות ראויות לאכילה הן וארי הוא דרביע עלייהו כו', ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ד.

בא"ד ולא גרסינן משכחת לה כדרבא כו', ע' תשבץ ח"א סי' ק'.

תוד"ה האוכל נבלה. דאית ביה איסור עשה שאינה זבוחה כו' ולריצב"א אין נראה פי' זה כו', ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ד' ובמש"כ בחידושי לחולין ל"ז ע"א בתוד"ה השתא וע"ע בהקדמת בית אפרים לחי"ד ובדורש לציון דרוש א' בהגה"ה ובת' דבר אברהם סי' ט"ו ובס' חזקה רבה חי"ד סי' א' וסי' ג'.

תוד"ה אלא הן. וקשה לריצב"א דתני בירושלמי שבועה שלא אוכל מצה ואכל מצה בלילי פסח חייב כו', ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ט"ז וסי' כ' וע"ע בת' הריב"ש סי' קנ"ט ובתומים סי' ע"ג סק"ד ובהחידושים שבסוף ס' הפלאה ובעמק יהושע סי' י"ג.

תוד"ה אלא כדרבא. ועו"ק לר"י דתניא בתוספתא דשבועות שבועה שאוכל ואכל אוכלין אסורין כגון פיגול נותר וטמא פטור ור"ש מחייב כו', ע' אור שמח פ"ה ה"ו מה' שבועות.
בא"ד וליכא למימר דלמלקות איירי דלא בעינן לאו והן דלקמן בס"פ משמע דבקרבן איירי כו'. ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויקרא סי' ע' אות א' ובס' שאילת דוד קונטרס החידושים.

דף כד:

למאן דאית ליה איסור כולל אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מינו דחייל אענבים חייל נמי אתאנים. ע' תשב"ץ ח"א סי' ק'.
שם ואם איתא משכ"ל חמש כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מיגו דחייל אתמרים חייל נמי אחלב כו', ע' שעה"מ פ"ג ה"י מה' נדרים.
שם כי קתני איסור הבא מאליו איסור הבא מעצמו לא קתני, כו', ע' חוט המשולש חלק התשובות של הגרא"י ז"ל סי' מ"ה ובקובץ הערות ליבמות סי' ל"ד. ב
שם והרי הקדש בבכור דקדושתו מרחם כו' שבועה דאית ליה שאלה לא קתני הרי הקדש הא אוקמינן בבכור, ע' טו"א לר"ה כ"ה ע"ב ובשעה"מ פ"ו הי"ח מה' שבועות ובס' עמק יהושע סי' א' ובת' הגרע"א סי' ס"ה.
שם ואב"א כי קתני קרבן קבוע קרבן עולה ויורד לא קתני הרי טמא שאכל את הקדש דקרבן עו"י הוא בנשיא ור"א היא דאמר נשיא מביא שעיר, ע' בת' מנחת ברוך סי' ט'.
שם כי קתני מידי דחיילא כשיעור שבועה דחיילא אפחות מכשיעור לא קתני, ע' גבורת ארי למכות כ"א ע"ב.
תוד"ה שלא אוכל. ותימא אמאי לא פריך נמי לר' יוחנן מהכא וי"ל כו' ע"כ, באמת בירושלמי דפרקין ה"ד הקשה ר' בא בר ממל הכי על דעת ד' יוחנן, וע' בס' עמק יהושע סי' יו"ד.
בא"ד וי"ל משום דדילמא קסבר ר' יוחנן דאיכא שום תנא כו', ע' בת' הגרע"א סי' קס"ח.
תוד"ה מיגו. מ"מ חיילא שבועה אאיסור חלב דקיל הואיל והותר מכללו כו', ע' נובי"ת חי"ד סי' מ"ד.

דף כה.

במשנה ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבא שנאמר להרע או להטיב א"ל ר"ע כו' אם ריבה הכתוב לכך ריבה הכתוב לכך, ע' דורש לציון דרוש ה'.

שם האומר שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר. לפ"ז בלתי מוכן הלשון בזבחים י"ט ע"ב דקאמר אפילו מכן ועד עשרה ימים ופירש"י ובלבד שיהא עומד ועובד ע"ש, כדהעיר שם בס' דם זבחים, ועמש"כ בחידושי לזבחים שם.
תוד"ה אלא. ולישני כי הכא דלא קתני מידי דחייל אמידי דלאו בר משא, ע' נובי"ת חא"ח סי' קי"ז.
בא"ד וי"ל דעדיפא מיניה משני התם, ע' בת' הגרע"א סי' ס"ה.
תוד"ה משא"כ. וי"ל דהיינו חומר בנדרים דבכל ענין דחל על דבר הרשות חל ע"ד מצוה דהיינו כשאוסר חפץ על עצמו אבל כשאוסר עצמו על החפץ אינו חל אפילו בדבר הרשות כו', ע' מחנה אפרים ח' נדרים סי' א'
תוד"ה רב. וי"ל דאית ליה שום מיעוט דממעט עבדים ע' נובי"ת חי"ד סי' ר"ג בהגה"ה.

דף כה:

לצדדין קתני לא אכלתי לקרבן לא הנחתי למלקות, ע' גבורת ארי למכות כ"ב ע"א.
שם ואמר עולא והוא שניכר לג' ב"א טעמא דניכר הא לא ניכר עובר משום שבועת ביטוי כו' ע' בת' הריב"ש סי' שפ"ז.
שם ומודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואישתכח דלא ידע לו דפטור כו', ע' תשב"ץ ח"ג סי' מ"ו.
תוד"ה מי איתא בלא אניח. וליכא לאוקמי בשבת ויו"ט:
כו'. ע' אור שמח פ"ה הט"ז מה' שבועות.

דף כו.

מי שאיסורו משום בל יחל דברו יצאתה זו שאין איסורו משום בל יחל דברו אלא משום בל תשקרו, ע' ביאורו בת' הריב"ש סי' שפ"ז.
שם האדם בשבועה פרט לאנוס. ע' בת' הרמ"א סי' נ"א וע"ע בת' הרא"ש ריש כלל ה' ובתשב"ץ ח"א סי' צ"ג ובח"ד הטור השלישי סי' י"ז.
שם א"ל אידך ואנא בשיקרא אישתבעו א"ל לבך אנסך. ע' תשב"ץ ח"א סי' א'.

דף כו:

איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר אי דידע מזיד הוא אי דלא ידע אנוס הוא, ע' חוט המשולש חלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"ג,

שם אמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים כו', הנה הרמב"ם סמך שתי הלכותיו בה' שבועות ובה' נדרים פ"ב ה"ב אמימרא דשמואל דצריך להוציא בשפתיו ע"ש, ולפ"מ דהרמב"ם פסק בה' נדרים שם דהפקר. הוא כמו נדר שאסור לחזור בו. שפיר. מסיק שם ומהו ההפקר הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל, פי' כיון שהפקר הוא מתורת. נדר ובנדר צריך להוציא בשפתיו, בר מן דין כיון דהפקר בפני שלשה הרי המטרה להודיע בפומבי שהוא מפקיר ובע"כ שהוא בדבור לא במחשבה, ומה שהק' הב"ח סי' רע"ג ס"ב מהא דרפ"ב דב"מ דקאמר במכנשתא דבי דרי עסקינן קב בד' אמות נפיש טרחייהו לא טרח אינש ושקיל להו אפקורי מפקר להו כו' כמובא שם בקצוה"ח, לע"ד הפקר דהתם הואי מטעם יאוש, דגודל הטרדה והטרחה מכריחו להתייאש ועפ"ז נעשה הפקר ממילא, דומיא דשבת ק"כ ע"א דקאמר חשבון מאי עבידתיה מהפקירא קא זכו כו' שהוא מופקד ממילא מפני יאוש הדליקה וכן בכמה דוכתי וע' בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ג ואכמ"ל, וע"ע נובי"ק חי"ד סי' ס"ו ובחח"מ סי' ל'.

שם מיתיבי בשפתים ולא בלב גמר בלבו מניין ת"ל לכל אשר יבטא כו' הנה בירושלמי תרומות פ"ג ה"ד מסיק דמה דאמר שמואל הוא דאינו חייב קרבן שבועת ביטוי. עד שיוציא בשפתיו אבל לענין תרומה והקדש סגי משגמר בלבו וע"ש במה"פ ובת' מהרי"ק סי' קס"א ובש"ך חו"מ סי' ע"ג ס"ק כ"ז, ולענין שבועה בכתב ע' בת' שבות יעקב ח"א סי' קנ"ו ובתומים הסי' צ"ו סק"ה ובת' הגרע"א מסי' כ"ט עד סי' ובחו"י סי' קצ"ד ובח"ס חי"ד סי' ר"כ רכ"ז.

שם גמר בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת סתם מניין ת"ל לבל אשר יבטא האדם בהתו"מ ויקרא סי' שי"א גריס ת"ל לבטא.

שם שאני התם דכתיב כל. נדיב לב כו', ע' בת' באר יצחק סוף סי' ג' וע"ע בת' הרא"ש ריש כלל י"ג ובת' משיב דבר ח"ב סי' פ'.

רש"י ד"ה מוצא שפתיך. גבי נודר להביא קרבן כתיב, ע' אור זרוע זרוע ה' צדקה סי' ו' וסי' י"ב.

תוד"ה אפילו תימא וקשיא לר"ת דהכא בשמעתין מסקינן דאפילו לרבנן שגגת קרבן שמה שגגה וי"ל דלית ליה דאביי כו'. ע' תוס' שבת ס"ט ע"ב ד"ה הא מני ובנועם ירושלמי לתרומות רפ"ו.

תוד"ה מצטער. ופשיט דלאו היינו שב מידיעתו כיון שברצונו היה שוכח כדי שיאכל, ע' בת' עונג יו"ט סי' קס"ח בד"ה ואין להביא ראיה.

תוד"ה אלא לשמואל:

וי"ל שהאמורא יש לו לפרש דבריו יותר. ע' מהרש"א לגיטין ד"ב ע"א בתוד"ה המביא.
תוד"ה גמר בלבו. ואי הוה אמרינן דגבי אונסא אפילו מדירו על דעתו שרי הוה אתי שפיר דבלא אונס אסור אומר בלבו כו', ע' מחנה אפרים ה' שבועות סי' א'.
תוד"ה משום, וגבי קדשים כתיב שהביאו בעזרה כל נדיב לב עולות כו'. ע' בס' ט' פרקים להרמב"ם פ"ו הכ"ב.
בא"ד וגבי תרומה כתיב ונחשב לכם תרומתכם כו', ע' דבר אברהם סי' ט"ז.

דף כז.

במשנה נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' ק' ובת' בית אפרים חי"ד סי' נ"ד.
שם יכול נשבע להרע לעצמו ולא הרע יכול יהא פטור ת"ל להרע או להטיב בו', ע' ת' הרשב"א סי' תרט"ז ובתשב"ץ ח"ב סי' צ"ח.
שם דתניא איש אשר יקלל את אביו ואת אמו כו', אביו קלל אמי קלל דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר כו', ע' בת' הגרע"א סי' מ"ו וסי' קס"ט
תוד"ה ת"ל להרע, הך דרשה לא אתיא כר"ע כו', ע' נובי"ת חא"ח ס"ס קי"ט.

דף כז:

דאמר רבא שבועה. שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה, ע' מל"ט פ"ד ה"א מה' שבועות ובמשך חכמה פ' צו בפסוק מצות תאכל ובגבורת ארי ליומא ע"ג ע"ב.
שם הא קמ"ל חיובא הוא דליכא הא שבועה איכא כו' למאי הלכתא לכדרבא כו', ע' בחידושים שבסוף ס' הפלאה.
שם שאם נשאל על הראשונה עלתה לו שנייה תחתיה, ע' בת' שאילת דוד קונטרס החידושים.
שם הכי השתא התם נזירות מיהא איתא דכי מני לראשונה בעי מיהדר מימנא לשניה בלא שאלה הכא שבועה שניה מי איתא כלל, ע' בתשובות הרשב"א סי' תקע"ח וסי' תש"ב ובת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' ל"ג.
שם ה"ד אי דאמר שלא אוכל מכזית קמא עבדיה לאיסורא אי דאמר שלא אוכלנה מאי איריא כזית אפילו כל שהוא נמי כו', ע' בת' ברית יעקב סי' ג'.
תוד"ה עד שיפרוט. כדאמר בירושלמי דאיצטריך למעוטי קושר אחורי הקרון כו', ע' סנהדרין ס"ו ע"א תוד"ה עד שיפרט.

תוד"ה הכי השתא בסה"ד. ונראה דיש לחלק דהכא כיון דסליק למניין ב' נזירות כקיבל כ"א בפ"ע דמי, ע' אור שמח פ"ג ה"י מה' נזירות.
תוד"ה אם נשתייר. נראה דכי לא שייר אלא פחות מכזית דחייב עליה אע"ג דאמר שלא אוכלנה כו', ע' בס' עמק יהושע סי' יוד.

דף כח.

מיגו דמהני ליה שאלה אכזית בתרא מהניא ליה שאלה נמי. אכזית קמא. ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ד.
שם אמימר אמר אפילו אכלה כולה נשאל עליה, ע' שעה"מ פ"ו הי"ח מה' שבועות ובת' הגרע"א סי' ס"ה וע"ע תשב"ץ ח"א סי' קנ"ה.
שם אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל ככר זו ואכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד פטור. הנה האי פטור לאו דוקא אלא אפילו לכתחילה מותר לו לאכול את השניה כמש"כ בתשובות הר"ן סי' א' בהסכמת הראשונים ז"ל ע"ש.
רש"י ד"ה אכל את הראשונה. שהרי בשעת אכילה ראשונה שהיתה. שבועה ראויה לחול כבר שכוח היה ולא קרינא ביה האדם בשבועה כו', ע' בס' תורת הנזיר על הרמב"ם פ"ב ה"א מה' נזירות,

דף כח:

שתיהן במזיד אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה מיחייב כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות של הגרא"י ז"ל סי' מ"ז. שם נדרי שגגות כיצד קונם אם אכלתי ואם שתיתי כו' ותני עלה כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ע'.
שם שבועה שלא אוכל עשר ותשע מהו אינו חייב אלא אחת א"ל אישתבשת עשר הוא דלא אכיל הא תשע מיהא אכיל, ע' גבורת ארי ליומא ע"ג ע"ב
רש"י ד"ה כדמר רבה. דכי אכל תאנים מיחייב אשבועה בתרא וכי הדר משלים לה בענבים מיחייב אקמייתא, ע' בת' שאילת דוד קונטרס החידושים.

דף כט.

במשנה נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על העמוד של אבן שהוא של זהב כו', הרמב"ם בסה"מ ל"ת ס"ב כתב עלה כגון שנשבע בה' שכל מי שישחט ימות זה נשא שם ה' לשוא ע"ש, ואיני יודע מה הוסיף בבאורו יותר מהמבואר במשנתינו וצ"ע.

שם נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה כו', ע' תשבץ ח"א סי' ק'.
שם כשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעתינו ועל דעת ב"ד. ע' מחנה אפרים ה' נדרים סי' ה' ושם ה' שבועות סי' ו' ובגבורת ארי ליומא י"ט ע"ב.
שם כל המצות כולן מצות ציצית דאמר מר שקולה מצות ציצית כנגד כל המצות כולן וע' ברש"י ותוד"ה מצות ציצית, והנה עפ"ז מובן דרשת ר"ל בשבת ל"ב ע"ב כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנאמר כה אמר ה' צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם, ולכאורה הלא בפסיקתא סי' ל"ז סוף פיסקא קומי אורי נדרש פסוק זה על ימות המשיח ולכל אחד ואחד מישראל בסכום זה בדיוק, ומדוע דרש ר"ל דוקא לכל הזהיר בציצית, ובע"כ משום דדייק לשון הכתוב בכנף איש יהודי, ופירש"י בשכר הכנף יחזיקו בכנף עשרה אנשים, והשתא קשה מדוע נקט הנביא דוקא שכר מצוה זו יותר מכל המצות, אולם לפי המבואר הכא דמצוה זו שקולה כנגד כל המצות ניחא.
שם ולימא להו קיימו שש מאות ושלש עשרה מצות, ע' רמב"ן לסה"מ שרש ראשון.
תוד"ה כשהשביע. ק"ק מה היתה תועלת השבועה כמו שהיה ירא שיעבדו כו"ם כמ"כ היה לירא פן יעברו השבועה. ע' מה שתירץ בזה בס' אהבת ציון דרוש י"ב.

דף כט:

אלא כי היכי דלא תיהוי הפרה לשבועתייהו, ע' במיוחסות סי' ר"נ ובת' הריב"ש סי' תל"ב ובתשבץ ח"א סי' צ"ג ושם ח"ב סי' קס"ג ובעקידה ר"פ נצבים.
שם א"ר ירמיה תני אף על שבועת ביטוי, ע' בת' הרא"ש כלל י"א סי' ד'.
תוד"ה כי היכי. דדלמא דעת הקב"ה שאני, ע' בת' הריב"ש סי' תקי"א.
בא"ד וי"ל דדעת הקהל כך הוא שיתירו כשירצו ואפילו בלא חרטה כו'. ע' בת' מהרי"ק סי' נ"א נ"ב.
תוד"ה שבועה שאוכל, ושמא יש לחלק בין אוכל לשלא אוכל, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויקרא סי' ע' אות ג'.
תוד"ה שבועת. והא דכתיב והיא שפטה את ישראל איכא למימר שהיתה מלמדת להם הדינים. ע' ברכי יוסף חח"מ סי' ז' אות י"ב ובשערי תשובה לאו"ח סי' תס"א סק"ה.

דף ל.

במשנה שבועות העדות נוהגת באנשים ולא בנשים בנשים ברחוקין ולא בקרובים כו', ע' בת' הגרע"א סי' קע"ט ובנחל יצחק סי' ל"ד דף נ"ז ע"ב

שם מה"מ דת"ר ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר. הנה מהאי קרא ממעטינן נמי פסול עדות גם לקטנים, כדאמרינן בב"ב קנ"ה ע"ב, ובירושלמי דמכילתין רפ"ד וביומא רפ"ו ו בסנהדרין פ"ג ה"ט מן התורה שנאמר על פי שנים דריש בהדיא אנשים ולא נשים ולא קטנים. והא דלא נקט הכא קטנים. משום דקאי אמשנתינו דאיירי בשבועת העדות, ובזה אין מקום למעט קטנים משום דלאו בני עונשין נינהו ולא הוו נמי בגדר שבועה, אמנם ברמב"ם פ"ט מה' עדות הפריד בין הדבקים, דפסול עדות לקטנים יליף מהאי קרא ועמדו שני האנשים אנשים ולא קטנים, ונשים פסולות לעדות עדים לשון זכר ולא לשון נקבה וע"ש במפרשים וברש"י ב"ק פ"ח ע"א ד"ה פסולה לעדות ובמש"כ בחידושי שם, וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף קנ"ו ומהרש"א ומהר"ם לנדה ד"נ ע"א ע"ד התוס' ד"ה כל הכשר ובתומים סי' ז' סק"ה.

שם וכ"ת אשה לאו אורחה משום כל כבודה בת מלך פנימה כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי, ת"א.

שם מצוה לבעלי דינין שיעמדו א"ר יהודא שמעתי שאם רצו להושיב את שניהם מושיבין. ע משך חכמה ר"פ יתרו בפסוק מה הדבר.

שם ת"ר בצדק תשפוט עמיתך כו', ע' עקידה למגילת איכה בפסוק להטות משפט גבר.

שם הדר אמר למישרא בתיגריה, ע' ריטב"א בסוגיין ובתומים סי' ט"ו סק"ב.

רש"י ד"ה שבועת העדות. דכתיב והוא עד בראוי להעיד דבר הכתוב ואשה פסולה לעדות כו', ע' נובי"ת הח"מ סי' ח'.

רש"י ד"ה השתדל לדונו יפה לקמן מפרש לה למישריה בתיגריה כו' ע"כ, אולם בב"ח גריס בגמרא יפה יפה ע"ש וכ"ה גרסת הסמ"ג, והאי כפילא אתא להפך בזכותיה מה שיכול, וע' בת' שבות יעקב קמא חח"מ סי' קמ"ד.

תוד"ה כל כבודה. וי"ל דגבי עדים ע"כ צריכים לבא דאין עד מפי עד כשר אבל לדין יכולה למסור טענותיה ביד אחר, ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

תוד"ה שאם רצו. ולדידי' בשעת גמ"ד היה ולא בשעת קבלת עדות שהוא תחילת דין. ע' דורש לציון דרוש י"ג.

דף ל:

מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמ"ד דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה כו', ע' בת' הריב"ש סי' רס"ו ובקונטרס בכור שור.

שם דביתהו דרב הונא הוה לה דינא קמיה דרב נחמן כו', ופירש"י משמת ר"ה, וכ"מ מדברי התוס'. ולכאורה מנא להו להחליט שהיה אחרי פטירתו, ואפשר דאם היה בחיים לא היה מניח אותה לילך לדין משום כל כבודה בת מלך פנימה כדלעיל ע"א, ואם לא היה הולך בעצמו היה מוסר טענותיה ביד אחר כמש"כ התוס' שם בד"ה כל כבודה, וע' כתובות ע"ה ע"א תוד"ה אי הכי.

שם עשה דכבוד תורה עדיף, ע' מגילה ד"ג ע"ב ובת' משיב דבר ח"ב סי' מ"ז.

שם מניין לדיין שיודע בחבירו שהוא גזלן וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מניין שלא יצטרף עמו ת"ל מדבר שקר תרחק, ע' כ"מ ולח"מ רפ"י מה' עדות ובמעין החכמה דף כ' ע"א ובחוט המשולש חלק התשובות של הגר"ח ז"ל סי' ט"ז.

רש"י ד"ה דביתהו דרב הונא משמת רב הונא, ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' כ"ח.

רש"י ד"ה לדייניה. ס"א כלומר תמיה על זה מה דהוה עביד ר"נ ואומר זה לא דבר, ע' שער התירוצים.

תוד"ה והאמר. שלא רצה להושיבה שלא לסתום טענת בעל דינה אפילו בשעת גמ"ד, ע' תומים סי' י"ז סק"ד.

תוד"ה אבל באיסורא. וי"ל דהתם גנאי גדול הוא למת מצוה שאין לו קוברים לכך שב ואל תעשה שרי כו', ע' מג"א סי' י"ג סק"ח ובתומים סי' כ"ח ס"ק י"ב ובחמדת שלמה חא"ח סי' י"ז.

בא"ד אלא דשפיר משני שאני ממון דאיתיהיב למחילה, ע' בס' חזקה רבה חא"ח סי' א' וסי' ה'.

בא"ד ומצא שק או קופה דמייתי ראיה מיניה כגון שרוצה אחר ליטלו כו', ע' בס' באר יעקב סוף חלק א"ח.

דף לא.

מניין לתלמיד שאמר לו רבו כו' ודאי חד סהדא אית לי ותא אתה קום התם ולא תימא ולא מידי דהא לא מפקת מפומך שיקרא אפ"ה אסור משום שנאמר מדבר שקר תרחק, בס' חפץ חיים כלל א' הוכיח מהכא דאפילו גרירא דשקר אסור לציית לרבו ע"ש.

שם מניין לבע"ד שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בע"ד חבירו ת"ל מדבר שקר תרחק, פי' כיון שבעל דינו אינו בפניו אינו בוש מלהטעים ג"כ טענות שקרים כדביאר בת' מהרשד"ם חח"מ סי' ב'

שם ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו רב אמר זה הבא בהרשאה כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ש"א.

שם אינה נוהגת אלא בראויין להעיד לאפוקי מאי אר"פ לאפוקי מלך ורב אחא ב"י אמר לאפוקי משחק בקוביא כו', ע' ש"ש שמעתא ז' ובת' עונג יו"ט ס"ס קנ"א וע"ע נובי"ת חח"מ סי' ח' ובת' שבות יעקב ח"א חח"מ סי' קמ"ו.

שם ומ"ד מלך אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דפסלוה, ע' בת' הגרע"א סי' קע"ט ובקצוה"ח סי' ל"ט סק"א.

שם בדון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה קא מיפלגי כו'. ע' דורש לציון דרוש ז' בהגה"ה.

רש"י ד"ה כש"כ מלך דמדאורייתא לא חזי דכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין כו', ע' בתוס' לעיל ד"ל סוף ע"ב ובגבורת ארי ליומא ע"ד ע"א.

רש"י ד"ה אבל משחק בקוביא מדאורייתא חזי שלא פסלה תורה אלא עד חמס שנוטל בחזקה כו', ע' רש"י כתובות י"ח ע"ב ד"ה פסולי עדות ובתומים סי' פ"ב קונטרס כללי מגו אות ק"ה ובפתחי תשובה ליו"ד סי' א' סק"ו מה שהביא בשם ת' ברית אברהם ובמש"כ בחידושי לסנהדרין ד"ב ע"א ודכ"ו ע"ב וע"ע בס' חזקה רבה חאה"ע סי' קפ"ו.

תוד"ה ורואה זכות. בפ"ק דסנהדרין נפק"ל מלא תגורו וכן דרך הש"ס בכמה דוכתין, ע' מה שהאריך בזה בנובי"ת חי"ד סי' ע"ט.

דף לא:

במשנה אמר לשנים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות כו' משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין. ע' בת' אבקת רוכל פי' קצ"ה.

שם השביע עליהם חמשה פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורים כפרו חייבין על כל אחת ואחת, ע' סי' כ"ח ס"ק י"ט ובקצוה"ח שם סק"ח.

שם השביע עליהן חמשה פעמים בפני ב"ד וכפרו אינן חייבין אלא אחת אר"ש מה טעם הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות, ע' בת' הרמ"א סי' מ"ד וע"ע בת' הרא"ש כלל נ"ט סי' א' ובת' שאילת דוד קונטרס החידושים.

תוד"ה ואין חייבין. ועוי"ל שגגתה גרידתא שסבורים שמותרים לגמרי לישבע לשקר. ע' בס' תורת הנזיר על הרמב"ם רפ"ב מה' נזירות.
תוד"ה משביע. לכך איצטריך למיתני ואמרו אמן דהוי כמוציא שבועה מפיו ותנא כל עניני מושבע מפי עצמו כו', ע' בית אפרים חי"ד ס"ס ב'.

דף לב.

א"ק אם לא יגיד ונשא עונו לא אמרתי לך אלא במקום שאילו מגיד זה מתחייב זה ממון, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"ט.
שם א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא מכדי תוך כ"ד כמה הוי כדי שאילת תלמיד לרב איכא דאמרי כדי שאילת הרב לתלמיד. הנה האי איכא דאמרי כו' נמחק והוא עפ"י סוגיא דמכות ד"ו ע"א וע' כ"מ פ"ב הי"ז מה' שבועות.
שם עד דאמרי שבועה שאין אנו יודעין לך עדות טובא הוו, ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' פ'.
שם כל אחד ואחד תוך דיבורו של חבירו, ע' בת' הרשב"א סי' אלף סמ"ך ובת' הריב"ש סי' רס"ו ובת' שיבת ציון סי' ק"א.
שם הכל מודים בעדי סוטה שפטור בעדי קינוי דהוא גורם דגורם, ע' ש"ך חו"מ סי' שפ"ו סק"ג ובקצוה"ח שם ובת' בית אפרים חי"ד סי' ס"ב.
תוד"ה בתוך כ"ד. ויכול גם הראשון לחזור ולהודות תכ"ד של עדות שני כמו השני כו'. ע' בת' ושב הכהן סי' כ"ב.
תוד"ה הכל מודים. ואין העד יכול לאמר בלא עדותי ע"י עידי קינוי וסתירה תשתה ותמות ויפטר בעלה מן הכתובה כו', ע' מל"מ פ"ג הכ"ג מה' סוטה ובנובי"ת סוף חאה"ע

דף לב:

הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה דחשיד מאן אילימא דחשיד לוה כו', ע' בת' הרשב"א סי' תקע"א ובנובי"ת חח"מ סי' כ"ז ובת' שאילת דוד קונטרס החידושים.
שם הכל מודים בעד אחד דר' אבא כו', ע' בתשובות מיימונית לספר משפטים סי' ס"א ובת' הגרע"א סי' קע"ח.
שם כיון דאמר אין חטפי ודידי חטפי הו"ל כגזלן כו', הארכתי בזה בחידושי לב"ב ל"ד ע"א.
שם אר"פ הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב והכל מודים בעד מיתה שהוא פטור כו', והנה הרמב"ם נקט רק בבא דחיובא והשמיט בבא דפטורא, ובלח"מ פ"י הי"א מה' ש

שבועות נשאר בזה בצ"ע וע"ע בת' עונג יו"ט ס"ס קל"א ובש"ש שמעתא ו' פי"ד ובת' מהרי"ל דיסקין ח"ב סי' פ"ג ובס' עולת שמואל ח"א סי' ס"ג

שם הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב דלא אמר לדידה, ע' בת' מהרי"ל דיסקין ח"א סי' ל"ט וע"ע בתוס' לעיל ל"א סוף ע"א ובת' הגרע"א סי' קע"ט ובחוט המשולש חלק התשובות של הגר"ח ז"ל סי' ג' ובנובי"ק חאה"ע סי' ל"ג ובש"ש שמעתא ז' פ"א ופ"ג.

שם ש"מ משביע עדי קרקע חייב כו', ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ג ובקצוה"ח ר"ס ל"ט.

שם דילמא דתפישא מטלטלי, פי' מחיים, וע' בחידושי הרשב"א בסוגיין ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קמ"א.

רש"י ד"ה בעד מיתה. והשביעתו שיעיד בה כדי שתטול כתובתה מן היורשים. ע' ש"ש שמעתא ז' פ"ז

תוד"ה הוה ליה. דבלא שבועה לא היה חושש להכחיש את העד ואיכא מיגו כו', ע' בס' חזקה רבה חח"מ סי' כ"ו.

תוד"ה ש"מ משביע עדי קרקע חייב. קאי נמי אהכל מודים בעד סוטה ע' בת' אגודת אזוב חאה"ע סי' ו'.

תוד"ה אבל. קצת תימה לה ר"ר יעקב דאורלינ"ש דכפירה והודאה שמעינן נמי מרישא כו', ע' מה שתירץ לזה בתומים סי' כ"ט סק"ב.

דף לג.

לאפוקי מאי לאפוקי מדר' נחוניא בן הקנה דתניא רנבה"ק היה עושה יו"הכ כשבת לתשלומין כו', ע' בת' אחיעזר חאה"ע סי' כ'.

רש"י ד"ה קמ"ל. השתא מיהא הא לא שכיב כו', ע' בת' משיב דבר ח"ד סי' כ"ח.

תוד"ה קרובים בנשותיהם. כגון שבשעת ראיית העדות היו רחוקים כו', ע' בת' הגרע"א סי' צ"ד.

בא"ד אין לדמות פסול דמחמת שנוגעין בעדות לפסול דקורבה או לשאר פסולין, ע' נובי"ת חח"מ סי' מ"ה בהגה"ה ובס' חזקה רבה חח"מ סי' י"ח.

תוד"ה ושאנס. ושמא איכא לאוקמה בקטנה דלאו בת מחילה היא כו', ע' קצוה"ח סי' פ"ח סק"כ.

דף לג:

והאמרי נהרדעא לא כתבינן אירכתא אמטלטלי ה"מ היכא דכפריה ע' תמים דעים להראב"ד סימנים ס"א ס"ב רי"ז.

שם אואין דסוטה יוכיחו שהן אואין ויש עמהן שבועה ומדברים שלא בתביעת ממון, ע' בת' אגודת אזוב חאה"ע סי' ו'-
שם והוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראייה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראייה הכתוב מדבר, ע' נובי"ת חח"מ סי' ט' ובח"ס אה"ע ח"א סי' ק'.
שם ראייה בלא ידיעה כיצד מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני יבואו או פלוני ופלוני ויעידו זו היא ראיה בלא ידיעה, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויקרא סי' ס"ט אות ד' ובת' משיב דבר ח"ב סי' א'.
רש"י ד"ה שאני כהן, פטורין כדמפרש בגמרא שאין הענין מדבר אלא בכפירת ממון ע"כ. ואע"ג דמשכחת בזה כפירת ממון כגון אם קבל פדיון הבן מאחרים עי' בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ה.
רש"י ד"ה ושחבל בי בני חבלה היא חבורה פטורין שאין כאן הפסד ממון שאם העידו היה הבן מתחייב מיתה ולא ממון, ע' בת' רביד הזהב סי' ו',
רש"י ד"ה מנה מניתי לך. הם ראו שמניתים לך אבל לא הודעתים אם הם מתנה או הלואה או פרעון כו' ע"כ. מהכא מוכח דאפילו אם איני ידוע לו פרטי הדברים בדיוק רק בדרך כלל כמו הכא מ"מ מוטל עליו החוב להעיד ואם לא העיד עובר על לאו דאם לא יגיד, וע' בת' משיב דבר ח"ב סי' א'.
תוד"ה היכא. א"נ איכא לאוקמי במקרקע דודאי כתבינן ליה דקרקע אינה נגזלת וכמ"ד לקמן המשביע עדי קרקע חייב כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' צ"ג בהגה"ה.

דף לד.

אבל מה אעשה ושאין דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה ע"פ שנים עדים כו', ע' משך חכמה לפ' יתרו בפסוק לא תענה.
תוד"ה דאי אית ליה. אבל לפי המסקנא דמוקי לה כרבנן מנ"ל דר' אחא אית ליה אומדנא אפילו בד"נ, ע' בת' מהרי"ק סי' קכ"ט ובתומים ס"ס צדיק ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ע' וסי' רכ"ז וע"ע בת' שבות יעקב חאה"ע קמא סי' ק' ושם סי' קי"ג.

דף לד:

ועדים רואין אותו מבחוץ מאי א"ל רב המנונא והלה מה טוען אי אמר להד"ם הוחזק כפרן כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף ע"ג ובקצוה"ח סי' ע"ט סק"ב ובהעמק שאלה לשאילתות פ' ויקרא סי' ס"ט אות ד'.

שם כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד לה ולאו אדעתיה. ע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' קס"ז.
רש"י ד"ה הנך נפישין. דתבעיה וכפריה חדא היא, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' קמ"ז.

דף לה.

במשנה משביע אני עליכם אם לא תבאו ותעידוני כו', ע' ת' הרשב"א סי' תת"ק ובתומים סי' כ"ח סק"ה.
במשנה אל יכך ויברכך וייטב לך ר"מ מחייב וחכמים פוטרין, ע' בת' ברית יעקב חא"ח סי' ג'.
שם למימרא דחנון ורחום שמות נינהו ע' בת' הגרע"א ס' כ"ה ובהעמק שאלה ל לשאילתות פ' יתרו סי' נ"ג אות ב'.
שם אלו הן שמות שאין נמחקין כו', הנה איסור מחיקת השם הוא דאורייתא כדאמרינן במכות כ"ב ע"א וע' מה שהאריך בזה בתשב"ץ ח"א סי' ב'.
תוד"ה או שהיה אחד מהן קרוב או פסול הרי אלו פטורין. אע"ג דכבר שמענו דאין נוהגת אלא בראוין להעיד כו', ע' תוי"ט ובנחל יצחק סי' ל"ד דף נ"ז ע"ב וע"ע תומים סי' ל"ו סק"ז ובת' שאילת דוד קונטרס החידושים.
תוד"ה באלף. אע"ג דההוגה את השם באותיותיו כו', ע' רש"י ע"ז י"ז סוף ע"ב ובתוס' שם י"ח ריש ע"א ובמו"נ ח"א פ' ס"א ס"ב ובת' עטרת יצחק סי' מ"ט נון.

דף לה:

שין דלת משדי אלף דלת מאדני צדי בית מצבאות ה"ז נמחק, ע' כ"מ פ"ו ה"ד מיסוה"ת מש"כ בשם מהר"ם אלשקר ז"ל ובנובי"ת חי"ד סי' קס"ט ובאשכול ח"ב סי' י"ז ובנחל אשכול שם.
שם אחרים אומרים לאחריו אינו נמחק שכבר קדשו השם אר"ה הלכה כאחרים. ע' בת' מהר"ם לובלין סי' קי"ב ובנובי"ק חי"ד סי' ע"ה ע"ו ובת' בית דוד סי' ז' ח' ט' ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י ז"ל סי' ל"ט.
שם כל שמות האמורים בנבות קדש במיכה חול כו', ע' רדב"ז ח"א בלשונות הרמב"ם סי' ס"ז וע"ע במס' סופרים פ"ד ה"ז ובת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' י"ט.
שם כל שלמה האמורין בשה"ש קדש כו', ע' רדב"ז ח"א בלשונות הרמב"ם סי' ד' ובעקידה לשיר השירים אהא דהאלף לך שלמה.

רש"י ד"ה ומאתים לנוטרים. לרבנן הניחם ויעסקו בתורה אחד מששה שבהם ע' ברש"י שה"ש בפסוק האלף לך שלמה דשם פי' דהך ומאתים לנוטרים הם חומשו של אלף, וע"ע בסוף ס' שער התירוצים ובמש"כ בחידושי לערכין כ"ז ע"א.
תוד"ה דקטלא חד משיתא בעלמא. בהוצאת למלחמה הרשות קאמר, ע' ח"ס חא"ח סי' ר"ח.

דף לו.

א"ר אבהו מניין לאלה שהיא שבועה שנאמר ויבא אתו באלה וגו' וכתיב וגם במלך נבוכדנצר כו', ע' בראש ובת' אבקת רוכל סי' קע"ט דף קנ"ד
שם תנא ארור בו נידוי בו קללה בו שבועה כו', ע' ת' הרשב"א סי' תקצ"א וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קי"א ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגרא"י ז"ל סי' ט"ו.
שם אמן בו שבועה בו קבלת דברים בו האמנת דברים, ע' בת' ברכת חיים סי' ע"ו.
שם א"ל כנה תרתי ל"ל מהו דתימא ה"מ מתניתין אבל בקראי אימא לא מכנינן קט"ל, ע' משך חכמה לפ' שפטים בד"ה או י"ל ע"פ וע"ע באוצר הגאונים חלק התשובות למגילה ובת' שאילת דוד קונטרס החידושים.
שם אל יכך ויברכך וייטב לך ר"מ מחייב וחכמים פוטרין והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן כו'. ע' בהקדמת עונג יו"ט.
רש"י ד"ה ארור בו נידוי בו שבועה בו קללה כל לשונות הללו הוא משמש וצריך לפרוש ממנו כו'. ע' מחנה אפרים ה' שבועות סי' ה'
רש"י ד"ה בו קבלת דברים. וחייב לקיים תנאו. ע' משה"ק בגליון הש"ס ומה שתירץ בס' לפלגות ראובן ח"ו דף ס"ה ע"א.
תוד"ה ועל הכנויין. והא דאמרינן על הכנויין באזהרה למעוטי מיתה אתא ולא למעוטי כרת. ע' אור שמח פ"ב ה"ז מה' עכו"ם ד"ה אבל למבין עמוק.

דף לו:

במשנה אינו חייב עד שיכפרנו בב"ד דר"מ וחכ"א בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב. ע' דורש לציון דרוש ז'
שם אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב כו', ע' מה שהאריך בזה בס' חזקה רבה חח"מ סי' ע"ה.
רש"י ד"ה אלא לעולם איפוך וכי לית ליה בממונא כלומר כו', ע' תומים סי' כ"ז סק"ב ג'.

תוד"ה ה"ג בקונטרס. ואומר הר"ר יו"ט דוקא באיסורא חמור הוא דאית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן כגון שתויי יין ופרועי ראש דבמיתה כו', ע' בת' הרא"ש כלל פ"א סי' א'.

דף לז.

הזיד בשבועת הפקדון והתרו בו מהו כו' מילקא לקי קרבן לא מייתי א"ד הא והא עבידנא כו', ע' נועם ירושלמי לתרומות רפ"ו ובתומים סי' ל"ד ס"ק כ"ה.
שם מכלל דכי לא אתרו ביה ואיכא עדים מחייב כפירת דברים בעלמא הוא כו', ע' תומים סי' ע"א סק"ו.
תוד"ה הזיד. והא דלא בעי הך בעיא בשבועת העדות כו' שיכולין לאמר שכחנו, ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' מ"ג וסי' קנ"ו.

דף לז:

ר' יוחנן אמר הכופר בממון שיש עליו עדים חייב בשטר פטור, ע' אור זרוע לב"מ סי' ט'.
שם אר"פ מ"ט דר' יוחנן עדים עבידי דמייתי שטר הא מנח כו', ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ג.
שם לימא ר' יוחנן ור' אלעזר בפלוגתא דר"א ורבנן קא מיפלגי כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' פ"ב וסי' צ"ג בהגה"ה
שם ר' אליעזר דריש ריבויי ומיעוטי ורבנן דרשי כללי ופרטי כו', ע' בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם סי' צ"ה ובת' הרשב"א סי' תל"ב ובס' האשכול ח"א סי' כ"ד ובנחל אשכול שם.
תוד"ה ואין מביאין. דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות ולמ"ד שיעבודא דאורייתא לעולם לא משכחת שבועה, ע' מה שתירץ בזה בס' שאילת דוד ח"ב קונטרס החידושים וע"ע מש"כ בחידושי לב"מ ד"ד ע"ב.

דף לח.

רש"י ד"ה חד אמר אפרטי. אלא אריש אמר שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת פרוטה מכולן מצטרפין כו', ע' אבני מלואים סי' ל"א ס"ק י"ד
תוד"ה הכא גרס לא לך לא לך ולא לך ולא גרסינן וי"ו בכולהו אלא בבתרא כו', ע' בס' בני אהובה פ"ה הכ"ו מה' אישות.

דף לח:

כמאן כר' חנינא בר אידי דאמר בעינן שם המיוחד א"ל אפילו תימא רבנן דאמרי בכינוי כו', ע' מחנה אפרים ה' שבועות סי' ג'.
שם האי דיינא דאשבע בה' אלקי השמים נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר. ע' בת' משיב דבר חי"ד ה' שחיטה סי' ב' ס"ג ובת' שאילת דוד קונטרס החידושים.
שם שבועה בספר תורה תלמידי חכמים לכתחילה בתפילין, ע' בת' הרמ"א סי' ל"ד וע"ע במיוחסות סי' ר"א ובת' הרשב"א סי' תרמ"ז.
רש"י ד"ה דאשבע בה' אלקי השמים ולא התפיסו חפץ נעשה כטועה בדבר משנה כו', ע' בת' הרשב"א סי' ק"פ וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שי"ד.
רש"י ד"ה בספר תורה. ובדורותנו בטלו הראשונים שבועה דאורייתא לפי שענשה גדול ותקנו לגזור עליו ארור בעשרה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ב'.
תוד"ה לאתפושי חפצא. תימא דשבועת העדות וביטוי ופקדון כשהוא מושבע מפי אחרים דהויא דומיא דשבועת הדיינין ליבעי בהו אנקוטי חפצא, ע' מה שכ' בת' בית אפרים חי"ד סי' ב'.

דף לט.

שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני לא תשא וגו', והנה ריש ב"מ פריך מכמה מקומות דנימא בהו מינו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא עד דמסיק שם ד"ו דלא אמרינן בזה מינו ע"ש, ולכאורה נראה דשוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא, אולם לפי המבואר הכא ניחא דשבועה בע"כ חמירא כחו מצד התורה כמ"כ חמירא לאינשי, וע' תוס' גיטין נ"א סוף ולעיל ל"ו ד"ה ה"ג ובת' הרא"ש כלל ס"ח סי' כ"ז.
שם וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה כו', ע' בת' הריב"ש סי' קע"א.
שם ואין לי אלא מצות שקבלו עליהם מהר סיני מצות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מניין ת"ל קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר, הנה האי כבר דאמרינן הכא קאי אהא דדרשינן במגילה י"ט ע"ב דמקרא מגילה כלולה בהא דכתיב ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר, וה"נ אמרינן בברכות ד"ה ע"א דכל הגמרא ניתנה למשה מסיני, ובירושלמי פאה פ"ב ה"ד נדרש מקרא דלעיל ועליהם ככל הדברים גם על כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש.

שם אלא כדקתני טעמא וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה כו'.
ע' העמק שאלה לשאילתות פ' יתרו סי' נ"ג אות א' ובס' חזקה רבה חי"ד סי' רי"ש.
שם אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה. מוכסין ושיש בה ליסטין שאין כולה ליסטין כו', ע' כ"מ פ"י ה"ד מה' עדות ובס' חזקה רבה חח"מ סי' ל"ז.
שם וכאן ממנו ומכל העולם כולו, ע' תבואת שור קונטרס בכור שור. ע"ב התם שיש בידם למחות ולא מיחו, והנה על עבירה זו נגזר על אשתו של ר' חנינא בן תרדיון להריגה כדאסרינן בע"ז י"ח ע"א. ובשיעור דיש בידו למחות אמרו בשבת נ"ד סוף ע"ב כל מי שאפשר למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו באנשי עירו נתפס על אנשי עירו בכל העולם כולו נתפס על העולם כולו ע"ש.
והנה תירוץ הש"ס בזה דמי שיש בידו למחות ולא מיחה הוא ערב עבור החוטא, דמקורו הוא מקרא דוכשלו איש באחיו מבואר הכי בהדיא בתו"כ פ' בחוקותי ע"ש, ואין להקשות מדוע צריך בברייתא דתו"כ למילף האי דינא דמחאה על עבירה מקרא דתוכחה, דבפשוטו משמע על כשלון נפילה מחמת רדיפה כדמסיק בהאי קרא גופה כמפני חרב ורודף אין, ואמאי מדלג על מקרא המוקדם בפ' קדושים י"ט י"ז והוא דבר הלמד מענייננו הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, הרי משם מוכח ברור דאם לא תוכיחנו תשא עליו חטא על העדר התוכחה. די"ל דהספרא לשיטתיה דמפרש שם יכול אפילו אתה מוכיחו ופניו משתנות ת"ל ולא תשא עליו חטא ע"ש. הרי דמבע"ל האי קרא למעט תוכחה במקום שיש הלבנת פנים ברבים.

דף לט:

ואם אמר הריני נשבע העומדים שם אומרים זה לזה סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, ע' בת' אבקת רוכל סי' קפ"ה.
שם אמר לך שמואל מי סברת שוה קתני דוקא קתני, ע' ת' הרשב"א סי' אלף נ"ה ובתשובותיו המיוחסות סי' ס"ב ובת' מהרי"ט ח"א סי' מ"ו ובת' הרשב"א ח"ד סי' קכ"ט ובאבני מלואים סי' כ"ז סק"ד.

דף מ.

אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד אפילו לא טענו אלא בפרוטה חייב, ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ב

שם ותניא כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רי"ב ובנובי"ת חאה"ע סי' ע"ו.
תוד"ה בטוענו וזה דוחק לאמר שאין שוה פרוסה באותו חסרון. ע' קצוה"ח ר"ס פ"ח.
תוד"ה אבל. וי"ל דשמואל דהכא לטעמיה דמחייב לעיל בכפירת פרוטה כו', ע' בס' לבוש מרדכי לב"מ סי' ה'.
תוד"ה והודה. א"נ אע"ג דמיפטר מדמי שעורים אף לר"ג אפ"ה חשיב ליה הודאה, וכ"כ התוס' בב"ק ל"ה ע"ב ד"ה לימא וע' תומים סי' פ"ח סק"ח ובת' רביד הזהב סי' ו'.

דף מ:

הוא הדין דאפילו כלים וכלים נמי פטור והא דקתני כלים וקרקעות קמ"ל דכי הודה במקצת כלים חייב אף על הקרקעות מאי קמ"ל זוקקין כו', ע' תומים סי' צ"ה סק"ז.
שם ור' חייא ב"א א"ר יוחנן טענו חיטין ושעורין והודה לו באחת מהן פטור, ע' בתוס' לקמן מ"ו ריש ע"ב ובשטמ"ק לב"מ ד"ה ע"א בד"ה ר' חייא ובד"ה אם איתא ובנובי"ת חח"מ סי' כ"ח.
שם מנה לי בידך אין לך בידי פטור אר"נ ומשביעין אותו שבועת היסת כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' של"ח.
שם אישתמוטי הוא דקא משתמיט ליה סבר עד דהוה לי זוזי ופרענא ליה. ע' תוס' ב"מ ד"ו ריש ע"א ובס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ם ובס' חזקה רבה חח"מ סי' קי"ח.

דף מא.

בדאורייתא לא מפכינן שבועה בדרבנן מפכינן. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ק"צ ובת' הריב"ש סי' תל"ז.
שם ולמר בר רב אשי דאמר בדאורייתא נמי מפכינן שבועה כו', ע' תומים סי' כ"ב סק"ז.
שם איכא בינייהו מיחת לנכסי בדאורייתא נחתינן לנכסיה בדרבנן לא נחתינן לנכסיה, ע' קצוה"ח סי' ל"ט סק"א.
שם בדרבנן לא נחתינן לנכסיה מאי עבדינן ליה משמתינן ליה א"ל רבינא לרב אשי האי נקטיה בכובסיה דנישבקיה לגלימיה הוא כו', ע' בת' מהרי"ק סי' צ"א ובמחנה אפרים ה' זכיה סי' ל"ה.
שם בדרבנן תקנתא היא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן. ע' קצוה"ח סי' פ"ב סק"ד.
שם משמתינן ליה עד דמטי זמן נגדיה ונגדינן ליה ושבקינן ליה, ע' בת' הרשב"א סי' תתק"כ ובת' מקום שמואל סי' א'.

תוד"ה ומאן דמתני אסיפא. אור"ת השתא דלא איתמר הלכתא כו', ע' אור זרוע לב"מ סי' יוד.
תוד"ה ולמר. ריב"ן פי' בשם הקונטרס דהלכתא כוותיה דקיי"ל כמר בר רב אשי במיפך שבועה, ע' תומים ר"ס צ"ד.
בא"ד ואם יכול אין ראיה לרב האי משם, ע' מש"כ במהרש"א בכוונת התוס', ובמש"כ בזה הגרע"א בתשובותיו סי' קע"ט.
בא"ד ובסדר תנאים ואמוראים דהלכתא כמר בר רב אשי בכוליה הש"ס בר ממיפך שבועה ואודיתא כו', וע' באוצר הגאונים חלק התשובות ליומא דף פ"ג.

דף מא:

המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים, ע' תוס' ב"ב ד"ה ע"ב ד"ה ובא בזמנו וד"ה אילימא ובת' הרא"ש כלל נ"ט סי' א' ובת' הרדב"ז ח"א סי' רפ"ב ושם בלשונות הרמב"ם סי' יוד.
שם ואם א"ל פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להן למדה"י נאמן, ברמב"ם פט"ו ה"ב מה' מלוה וכן בשאר ראשונים הביאו ג"כ נוסחאות דגרסי אינו נאמן וע"ש במפרשים ובמה שהאריך בזה בת' כנסת יחזקאל סי' ק'.
שם כי פרעת לי פרעון לי באפי בי תרי דתנו הלכתא כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתקכ"ב.
שם רבא אמר כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי, דעים להראב"ד סי' נ"ו ובת' הרא"ש סוף כלל א' ובת' רביד הזהב סי' ו'.
שם כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה, ע' ת' הרשב"א ח"ד סי' רי"א ובת' הריב"ש סי' קכ"ז ובתומים סי' ע' סק"ב.
רש"י ד"ה כאומר. דכיון דלא לוה לפי דיבורו לא פרע והרי יש עדים שלוה נאמנין הם על הלואה ואינן נאמנין על הפרעון דהודאת בע"ד כמאה עדים ע"כ, לכאורה מה יועיל הא דהודאת בע"ד כמאה עדים הלא גם בעדות העדים אמרינן לקמן מ"ב ע"א תרי כמאה, וא"כ הו"ל כתרי לגבי תרי דכ"א הן כמאה ומאי חזית דנהמנינהו לדידיה על הפרעון נגד עדותן, וי"ל כיון דנאמנותו על עצמו שלא פרע נובע מהא דאמר לא לוה כדפירש"י, א"כ עדותו קודמת לעדות העדים ומכיון שנאמרה עדות הבע"ד אז אדרבה אמרינן בדידיה תרי כמאה, קודם עדות העדים ולא יוכלו אח"כ העדים להכחישו בעדותן.
ואין להקשות איך אמרינן הכא דהעדים נאמנין על ההלואה ולא על הפרעון הלא הכא אליבא דרבא קיימינן. ואליביה הא אוקמינן בב"ב קל"ד סוף ע"ב דרק בתרי גופי פלגינן

דיבורא אבל בחד גופא לא פלגינן ע"ש, והכא הלא חד גופא הוא הלוה, ואפ"ל ניהי דחד גופא הוא, אבל שתי פעולות הן של הלואה ופרעון בשני זמנים נפרדים.
רש"י ד"ה כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש כגון זה שלא הי"ל לאמר פרעתיך בעדים כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ר"נ ובת' מהרי"ק סי' ע"ב ובס' חזקה רבה חי"ד סי' קס"ז.
תוד"ה תיובתא דשמואל בסה"ד, וקצת משמע כן בכל הסוגיא, ע' מהרש"א ובקונטרס שער התירוצים.
תוד"ה כל האומר. וא"ת אמאי לא מתרצינן הכא דיבוריה לא לויתי כלומר לא עמדתי בהלואתי כו'. ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ט"ז.
תוד"ה כל מילתא כמו שפי' ר"ת צריך לברר אמיתת הדברים כמו שיכול כו', ע' בת' מהרש"ם ח"ב סי' רי"ד.

דף מב.

התם כיון דקאמר אתורי יהבת לי ומתורי שקלת איתרע שטרא הכא אימור סיטראי נינהו, ע' בת' מהרי"ק סי' ק"כ.
שם אבל פרעיה בין דידיה לדידיה מיגו דיכול למימר להד"ם יכול למימר נמי סיטראי נינהו, ע' בת' הרא"ש כלל ע"ט סי' ה'.
שם ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרה לי לא פרענא כו', ע' בת' הרשב"א סי' תשכ"ט ושם ח"ד סי' קצ"ב.
שם אימור דאמרי רבנן דאזלינן בתר רוב דיעות ה"מ לענין אומדנא דכמה דנפישי בקיאי טפי אבל לענין עדות מאה כתרי ותרי כמאה, לכאורה זה גופה צריך ביאור מ"ש אומדנא מעדות, ונלע"ד להסביר בד"ז דבעדות לא שייך פלוגתא בסברא או שום שכל, רק על מעשה שהיה באיזה אופן היה ורק על זה יבאו להעיד, ומכיון דגזה"כ הוא ע"פ שנים עדים יקום דבר, הלא האמינה תורה עדות שני עדים אלו על אמונת לבב ישראלי שכך היה המעשה וממילא אם יבואו אח"כ אחרים להכחישן לא יועילו. דהתורה החליטה יקום דבר ע"פ שנים הראשונים דהן כמאה, וכן מש"א הכא מאה כתרי הכוונה דהצ"ח עדים הנותרים על השנים הראשונים לא יועילו כלום בעדותן כיון דהתורה האמינה עדות השנים הראשונים כאילו היו מאה או אלף, משא"כ באומדנא שהוא דבר התלוי בשיקול הדעת בזה אי אתה יכול לאמר בשום אופן דהשכל של שני אנשים יכריעו שכליות של מאה, ואדרבה בזה אמרינן דכמה דנפישי בקיאי טפי.

והנה הש"ך בחו"מ סי' מ"ו ס"ק ס"ו הקשה דהתוס' סתרו בדבריהם דביבמות פ"ח סוף ע"א החליטו דבדבר הנראה וידוע לכל לא אמרינן תרי כמאה ואיך הקשו בכתובות כ"ב ע"א איך יתברר הדבר לעולם כיון דשנים אומרים שהוא עבד אין כל העולם יכולין להכחישן דתרי כמאה ע"ש, אבל לפמש"כ לא קרב זה אל זה דבכתובות נוגע רק לנאמנות הלב, ושפיר הקשו בתוס' הלא תרי כמאה משא"כ ביבמות תלוי בחוש ההכרה ובנוגע לחוש לא אמרינן תרי כמאה אלא כמה דנפישי בקיאי טפי כנ"ל.

והגאון רבי יצחק אלחנן ז"ל בנחל יצחק סי' ל"ח ובעין יצחק חאה"ע סי' מ"ח טרח להבין מדוע גבי עדות קיי"ל דתרי כמאה ואילו גבי דיינים הולכים בתר רוב דיעות והאריך בזה טובא ע"ש, ולפמש"כ הוא פשוט בתכלית הפשיטות דבעדים תלוי בנאמנות הלב ובזה גזרה תורה דתרי כמאה משא"כ בדיינין דתלוי בחוש השכל וחוש המרובין ודאי אלים טפי לכן גזרה תורה אחרי רבים להטות, וע"ע בת' הריב"ש סי' ק"ח.

שם אבל נשבעין לקטן ולהקדש והא אמרת רישא אין נשבעין על טענת חש"ו כו', ע' תומים ר"ס צ"ו. תוד"ה איתרע שטרא. מפר"ח וכן ר"ת דצריך בעל השטר שבועה שלא נפרע כו', ע' תומים ר"ס ס"ג.

תוד"ה וראב"י לית ליה משיב אבידה פטור פי' במגו ע"כ, והנה בר"פ הנזקין תנן המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם, ומשמע לכאורה דלולא טעמא דתיקון העולם היה חייב שבועה, הלא לפי פירוש התוס' בלא"ה פטור מ משבועה מטעם מגו, ובע"כ טעמא דתיקון העולם עדיף טפי שהוא מתאים יותר עם השכל והנסיון דאי מחייבת ליה שבועה ממנע ולא מגבה להמציאה שלא יהא זקוק לשבועה עם השבת האבידה, כן קושית ש"ס דהכא היא נמי בגטין נ"א ע"ב ופירש"י שם וז"ל ור' אליעזר לית ליה חששא דתיקון העולם דמשיב אבידה פטור משבועה דא"כ שביק לה ואזיל כו' ע"ש וא"כ אמאי נאדו התוס' מטעם המשנה ופירש"י שם וע"ש בתוס' גיטין וכתובות י"ח ע"א.

ולולא פירש"י ותוס' היה מקום נמי לפרש קושית הש"ס וראב"י לית ליה משיב אבידה פטור, פי' הרי בע"כ ס"ל הכי מדלא פליג במשנה שם וכה"ג פירש"י בכוונת הש"ס לעיל ס"פ שבועת העדות בד"ה והתנן ע"ש.

דף מב:

התם דלא אמר בדי לי הכא דאמר ברי לי, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רל"ד.

שם והא"ר הונא שכ"מ שהקדיש כל נכסיו כו', ע' תוס' ערכין כ"ג ע"א ד"ה אלא ובמש"כ בחידושי שם.

שם ה"מ שכ"מ דאין אדם חוטא ולא לו אבל גבי בריא ודאי חיישינן ע' לח"מ פ"ז הי"ז מה' ערכין ומה שהאריך בזה בס' חזקה רבה חי"ד סי' קס"ד ובחאה"ע סי' קי"ט.
רש"י ד"ה אין אדם חוטא ולא לו. בשביל יורשין, ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' צ"ג.

דף מג.

מכלל דר"מ סבר כל המחובר לקרקע אינו כקרקע כו' הכא בענבים עומדות ליבצר קמיפלגי דר"מ סבר כבצורות דמיין ורבנן סברי לאו כבצורות דמיין, והנה לטעמייהו אזלי במס' מקואות פ"י מ"ה גבי כל ידות הכלים שהם ארוכין ועתיד לקצוץ מטבילם עד מקום המדה ור' יהודא אומר עד שיטביל את כולו, ומפרשינן בחולין ע"ג דר"מ סבר כל העומד לחתוך כחתוך דמי וחכמים סברי דלאו כחתוך דמי ע"ש. וה"נ ר"מ לטעמיה דהן כבצורות משום דעומדות ליבצר ורבנן לטעמייהו דעמידתן להבצר אינו עושה אותן כבצורות, וע' סוטה כ"ה תוד"ה לאו כגבוי ובת' מקום שמואל סי' ג' ופי' מ"ח ובמש"כ בחידושי לחולין שם וע"ע נובי"ת חח"מ סי' כ"ח.
במשנה סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני ושלשה דינרים חיה שוה חייב. ע' ח' הר"ן סי' כ',
שם סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה כו' ע' בת' הריב"ש סי' שפ"א.
תוד"ה וכל בהמה. אע"ג דבריש ת"כ קאמר מפרט וכלל כיצד ומייתי האי קרא לסימנא בעלמא הוא דנקטיה כו', ע' דורש לציון דרוש יוד.
תוד"ה כבצורות דמיין. נראה דלענין שבת לכו"ע לאו כבצורות דמיין וכמחוברות דמו כו' ולענין בע"ח כיון דלא צריכי לארעא לכו"ע כבצורות דמיין כו', ע' ש"ך חו"מ סי' צ"ה סק"ט וע"ע בירושלמי פאה פ"ב ה"ה ובפנים מאירות לירושלמי שם ובת' מתת ידו סי' ג' ובת' דבר אברהם סי' כ"ד כ"ה.
תוד"ה זה אומר. למ"ד הילך פטור צריך להעמיד כגון שזה עצמו שמודה אינה בעין, ע' אור זרוע לב"מ סי' ז'.
תוד"ה אלא אמר. א"נ בעינן שיזכיר מדה בהודאתו, בתומים סי' פ"ח ס"ק ס"ו כתב דאין פירושו בר"ת אי נמי רק אף נמי דתרתי בעינן כו' ע"ש.

דף מג:

תוד"ה מתניתין. ומוקי דשמואל בדפריש דאין סברא להפסיד למלוה כל חובו לגמרי היכא דלא פריש, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ו ובתומים סי' ס"ז ס"ק י"ד.

בא"ד והשתא נמי ניחא הא דקאמר דכו"ע לית להו דשמואל דהו"ל למימר דכו"ע אית להו דשמואל כו' ע"כ, כה"ג בתוס' שבת מ"ג ע"ב ד"ה דכו"ע מו"ק ד"ג ע"א ד"ה אין דנין קידושין מ"ז ע"ב ד"ה דכו"ע ב"מ פ"ב ע"א ד"ה לא דכו"ע.

דף מד.

אלא משכנו שלא בשעת הלואתו כו"ע ל"פ דאית להו דר' יצחק והכא במשכנו בשעת הלואתו כו', ע' תשובות הר"ן סי' כ' ובש"ך חו"מ סי' סק"ט ובפני יהושע לגיטין דף ל"ז ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק כ"ט ובת' אגודת אזוב דף כ"ט ובקצוה"ח סי' שנ"ט סק"ב ובס' חזקה רבה חח"מ סי' פ"ח.

שם והכא במשכנו בשעת הלואתו ובשומר אבידה קמיפלגי כו', ע' תומים סי' ע"ב סק"ו.

תוד"ה שומר אבידה. פסק ר"ח דהלכה כרב יוסף כו', הנה התוס' האריכו בזה בכ"מ וע"ע באור זרוע לב"מ סי' פ"א.

בא"ד והשתא הא דאמרינן בפ"ק דפסחים גבי חמץ כיון דאילו מיגניב או מיתביד ברשותייכו קאי כו', ע' שעה"מ פ"ה הכ"ג מה' אישות ובס' חזקה דבה חאה"ע סי' רנ"ה.

בא"ד בלא דר' יצחק ורבנן נמי אמאי פליגי שהרי חייב באחריות גניבה ואבידה מדשמואל דקיי"ל כוותיה כו', ע' שעה"מ פי"ד ה"ג מה' חמץ.

דף מד:

לא לעולם כנגדו ובהא קמיפלגי ת"ק סבר כנגדו כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' רל"ה.

שם ודקא אמרת למאי תפיס משכון לזכרון דברים בעלמא, ע' קצוה"ח סי' ע"ב ס"ק כ"ג.

במשנה ואלו נשבעין ונוטלין כז' ושכנגדו חשוד על השבועה כו', הנה בתוס' ב"מ ד"ה סע"א הקשה מ"ש דבחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל אמאי לא אמרינן מתוך שא"י לישבע משלם כו', והקשה שם הגרע"א על גה"ש מדוע קבעו התוס' קושיתם שם ולא על המשנה דהכא דהוא המקור ונשאר בקושיא, ולעד"נ עפ"מ דתניא במכילתא משפטים שבועת ה' תהיה בין שניהם להביא את שכנגדו חשוד על השבועה (כגרסת הגר"א ז"ל) ע"ש, ולפ"ז אין מקום להקשות על שכנגדו חשוד על השבועה דמשנתינו דנימא מתוך שא"י לישבע משלם, דדינו מבואר או מרומז בתורה בנתבע הנחשד דהשבועה נתהפך על התובע, ואחרי שהוא נשבע ממילא הוא נוטל, וקושית התוס' בב"מ שם הוא כיון דגבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא וכן בנסכא דר"א אשכחן דין,

כזה דמתוך שא"י לישבע משלם מדוע נאדו מהאי דונא גבי ההוא רעיא וסמכו אותו לדין דחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל כנלע"ד.
שם נגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות:
כו' ע' מיוחסות סי' פ"ט ובת' שבות יעקב ח"א חח'"מ סי' קנ'"ב.
שם נחבל כיצד היו מעידים אותו שנכנס תחת ידו שלם ויצא חבול כו', ע' בת' הרמ"א ס"ס פ"ח ובתומים סי' צ' ס"ק י"ג ובת' שבות יעקב קמא חאה"ע סי' קי"ג.
תוד"ה ורב יוסף וא"ת דאמרינן בר"ה המודר הנאה מחבירו מותר' לתקוע לו תקיעת מצוה כו' ואמאי הא מיתהני לרב יוסף דחשיב ליה בהכי כשומר שכר כו', ע' בת' חמדת שלמה חא"ח סי' כ"ג ובהעמק שאלה לשאילתות פ' תצא סי' קנ"ד אות ב'.

דף מה.

במשנה והחנוני על פנקסו כיצד לא שיאמר לו כתוב על פנקסי כו' ע' פירש"י לקמן מ"ז ובת' הרא"ש כלל פ"ו סי' א'.
שם אמר בן ננס כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא כו'. ע' אור זרוע לב"מ סי' א' ובתומים סי' צ"א סק"ג.
שם הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. ע' בת' מהרי"ק סי' פ"א.
שם מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. ע' בת' הרשב"א סי' אלף קט"ו. שם וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה שבועה שלא פקדנו אבא כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ש"ב.
שם והשביעית משמטת. את השבועה. הנה, בת' הרשב"א ח"ד סי' ר"ח יהיב. לזה טעמא דאף בה קרינן ביה לא יגוש. דהא קא נקיט ליה ואמר קום אשתבע לי כו' ע"ש. וקשה מדוע צריך לחפש לזה טעמים מצד הסברא מי סני ליה הא דילפינן לה בתוספתא דשביעית פ"ח ולקמן שילהי פרקין מקרא דכתיב וזה דבר השמיטה, ואפילו דיבור, משמטת ועמש"כ בחידושי. שם וצ"ע כעת, שוב. הראוני דכמ"כ העור הגר"ח הלוי ז"ל בחידושיו להקשות על הרמב"ם, פ"ט ה"ו מה' שמיטה וע"ש מה שתירץ.
תוד"ה וניתב ליה. וי"ל דנהי דר' יהודא לא חשיב לגמרי כאינו יודע רבנן מיהא חשיב ליה כודאי שכח, ע' נוב"ית חח"מ סי' י"ט.

דף מה:

אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת הממע"ה, ע' בת' הרשב"א סי' אלף מ"ם ובמיוחסות סי' פ"ד.
שם קציצה ודאי מדכר דכיר ליה אי הכי אפילו עבר זמנו נמי כו', ע' תוס' מ"ה ע"ב ד"ה נתנה ובקצוה"ח סי' ש"ו סק"ג ושם סי' פ"ט סק"ו.
שם א"כ שבועת שומרים דחייב רחמנא היכי משכ"ל כו', כו', וע' בת' מהר"ח או"ז סי' רי"ש ובס' עולת שמואל ח"א סי' ס"ב ובס' המאיר לעולם. ח"א סי' י"ז וע"ע בת' הריב"ש סי' שצ"ב ובתומים קונטרס כללי מגו סי' קי"ג.
שם דאפקיד ליה בשטרא. ע' קצוה"ח סי' רצ"ו סק"ב.
שם מכלל דתרווייהו ס"ל המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים כו', ע' רשב"ם ב"ב דף ע"א ריש ע"א ובת' הגרע"א סי' קע"ה וסי' רכ"ג
תוד"ה כי מטא. וא"ת ימתינו לעולם עד למחר כו' ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' נ"ז.
תוד"ה מתוך שיכול מ"מ פריך שפיר לשמואל דאית ליה כי האי מיגו.כו':
ע' נובי"ת חח"מ סי' כ'.

דף מו.

הנותן טליתו לאומן אומן אומר קצצת לי שתים והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' נ"ב וע"ע בת' הרשב"א סי' תתפ"א.
שם אבל אמר, לו לא' שכרתיך מעולם או שא"ל שכרתיך ונתתי לך שכרך הממע"ה, ע' תומים סי' פ"ט סק"ט.
שם עביד אינש דגזים ולא עביד, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קס"ז ובת' מהרי"ק סי' קפ"ה וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף קל"ד ובת' הרמב"ם החדשות דפוס ירושלים סי' שי"ד ובח"ס אה"ע. ח"א סי' ס"ט.
רש"י ד"ה אמר רב יהודא גרסינן ול"ג האמר ע"כ, אבל רבינו חננאל גריס דאמר. רב יהודא, וכ"כ נמי הבעל המאור בס' הצבא הנדפס סוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה יוד, וע"ש בהשגות הרמב"ן סי' רכ"ו.
תוד"ה בטוענו. דה"נ אמרינן פ', המדיר אם איתא לדר"ה דאמר יכולה אשה שתאמר כו' ואע"ג דפסק התם בפ"ב כוותיה כו', ע' מה שתירץ בזה הגרע"א בתשובותיו, סי' רכ"ד אות י"ז.

דף מו:

ולא אמרן אלא בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו. כו' ומה"ט בלוקח מבעה"ב אין לו עליו אונאה כדאמרינן בב"מ נ"א ע"א כדכ' במהרי"ל דיסקין ז"ל. בחלק הפסקים סי' מ"ב בהגה"ה.

שם מאי אפילו שבועות שוא לא מיבעיא קאמר למב"ע הנך דאית בהו כפירת ממון אלא אפילו הא נמי דכפירת דברים בעלמא הוא לא מהימן, ע בס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ט.

שם אבל שבועות ביטוי דאיכא למימר דבקושטא קא משתבע לא קתני, פי' לא קתני, במתניתין בהדי אינך אבל פסול מיהא הוי כדביאר בת' הריב"ש סי' רמ"ו וע' בת' מהר"ם לובלין סי' נ"ח וע"ע בת' הרשב"א סי' תר"ע ושם ח"ד סי' קס"ו.

רש"י ד"ה שבועות ביטוי. איכא למומר בקושטא אישתבע שבדעתו לקיימה כו', ע' בת' הריב"ש סי' שי"א.

תוד"ה וספרא. דהתם ל"ק שהוא גנבו אלא אומר שהגנבים גנבום וכמה גנבים איכא בעלמא, וכ"כ התוס' בב"ב נ"ב ע"ב ד"ה דברים וע' בת' באר יצחק ס"ס ב'.

תוד"ה אבל. ובה"ג גריס ידענא בה בההיא איתתא דמפקא שם שמים לבטלה ופירושו שנשבעת ואינה מקיימת כגון שלא תאכל ואוכלת כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קכ"ו ובהעמק שאלה לשאילתות פ' וישב סי' כ"ז אות ח'.

דף מז.

ואין אדם מוריש שבועה לבניו ע' בתשובות הר"ן סי' ל"א ובת' הרשב"א סי' אלף ק"מ,

שם אמר רבא כוותיה דר' אבא מסתברא כו', הנה רבא לטעמה אזיל דהכי פסיק בב"מ צ"ח ריש ע"א גבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דמשאיל"מ, וע"ש בתוס' ד"ה סוף ע"א ובר"פ הפרה ובקצוה"ח סי' ע"ה סקי"א ובסי' צ"ב סק"י ושם סי' ס"ט סק"ז ובאור שמח פ"ד ה"ה מה' טוען.

שם דתני ר' אמי שבועה ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים, ע' בת' הרא"ש כלל ח' סי' ג'.

רש"י ד"ה משחק בקוביא גזלן דרבנן הוא דאמרינן אסמכתא לא קניא אבל מדאורייתא לאו גזלן הוא, ע"ל ל"א ע"א רש"י ד"ה אבל משחק בקוביא וברש"י כתובות י"ח ע"ב ד"ה פסולי עדות היינו. ובתומים קונטרס כללי מגו סי' ק"ה ובהעמק שאלה לשאילתות פ' מקץ סי' ל"א אות ה'.

רש"י ד"ה ליכא תרי סהדי. ומגו דאי בעי למימר לא חטפתי מהימן נמי למימר דידי חטפי ע"כ, ובהאי לישנא ממש פרשב"ם בב"ב ל"ד ע"א וע' בתוס' שם ד"ה הוה מחוייב ובמכילתין לעיל ל"ב ע"ב ד"ה הוה ליה.

דף מז:

אזהרה לעוקב אחר נואף מנין ת"ל לא תנאף לא תנאיף, ע' מכילתא פ' יתרו בפסוק לא תחמוד ובס' מעין החכמה דף י"ב ע"א.

שם רבי ר' ישמעאל תנא עבד מלך כמלך, בספרי דברים פיסקא ו' לא תנא ליה בדבי ר' ישמעאל רק סתמא, והתם מסיק עלה הדבק לשחוור וישתחוו לך, ובדוגמא כזו ע' זבחים צ"ו ע"ב.

שם תנינא שניהם נשבעין ונוטלין מבעה"ב, ע' במיוחסות סי' רפ"ב. ם

שם שתי כתי עדים המכחישות זא"ז א"ר הונא זו באה בפ"ע ומעידה וזו באה בפ"ע ומעידה כו', ע' מה שהאריך בזה בס' שאילת דוד סוף ח"ב בהשמטות אם דין זה הוא גם בדי"נ ויהיה נהרג אחד ע"פ עדות מאלו הכתות שהעידו עליו בפ"ע.

שם רב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי, פי' זהו דוקא בב' כתי עדים אבל בב' עדים המכחישין זה את זה לא חל פסול על שניהם אפילו לרב חסדא כדכ' בת' חיים שאל ח"א סי' ל"ג ובדורש לציון דרוש י"ג.

שם מלוה ולוה ושני שטרות יד בעל השטר על התחתונה, ע' בת' הרשב"א סי' תתק"ה.

שם ב' לוין ומלוה אחד ושני שטרות מאי תיקו, עמש"כ בחידושי לב"ק ל"ה ע"א.

רש"י ד"ה בהדי סהדי שקרי ל"ל הואיל ואחת פסולה אין אחת מהן נאמנת לשום עדות ע"כ, פי' כיון שכל אחת היא בספק פסול איך נוכל להוציא ממון על ידה להכי מוקמינן הממון בחזקת המחזיק כדפירשב"ם בב"ב ל"א ע"ב.

תוד"ה בהדי סהדי שקרי ל"ל. תימה דרבא אמר במרובה דעד זומם חידוש הוא כו' אדרבה הא דמכשרינן למזים הוי חידוש דהא בהכחשה תרווייהו פסולים לר"ח. עמש"כ בזה בחמדת שלמה חי"ד סי' ד'.

דף מח.

אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטלה ומצטרפין לעדות אחרת כו', ע' תומים סי' ל' סק"ג ובסי' ל"א סק"א ובנה"מ שם ובת' אגודת אזוב חאה"ע סי' ה'.

שם אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו, ע' בת' הרשב"א סי' אלף נ"ט וסי' אלף צ"ג ושם ח"ד סי' ק"ס ובת' הריב"ש סי' ע"ח.

דף מח:

א"ר יוסף הא מני ב"ש היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שט"ז ובת' הרא"ש כלל פ"ו סי' ד' ובנובי"ת חח"מ סי' ל"ב ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ל"ח.

שם אטו ערבא לאו בתר יתמי אזיל, ע' בת' מהרי"ק סי' צ"א וע"ע בת' הרשב"א סי' תתקע"ג ובמיוחסות סי' ט' וסי' י"ג.

שם האי דיינא דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כר' אלעזר עבד כו', ע' בת' הריב"ש סי' תצ"א תצ"ב. ובתשב"ץ ח"ב סי' ער"ב.

שם אטו בשופטני עסקינן ה"ק ואלו נשבעין שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא השותפין והאריסין כו ומ"ש הני משום דמורו בה היתירא, ע' בת' הרא"ש כלל ע"א סי' ב' ובת' הרשב"א ח"ד סי' א'

שם איבעיא להו מהו לגלגל בדרבנן כו', ע' אור זרוע לב"מ סי' ג' וסי' ו'.

דף מט.

א"ר הונא לכל מגלגלין חוץ משכיר שאין מגלגלין רב חסדא אמר לכל אין מקילין חוץ משכיר דמקילין כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' ת"כ ובאור זרוע לב"מ סי' ב' ובתומים סי' צ"ד סק"א.

שם והשביעית משמטת את השבועה מנה"מ א"ר גידל אמר רב דא"ק וזה דבר השמיטה ואפילו דביר משמטת, וקשה מדוע יחסו דרשה זו לרב גידל אמר רב, הלא ברייתא היא בתוספתא שביעית פ"ח, ועמש"כ בחידושי לעיל במשנה וצ"ע.

דף מט:

תוד"ה מאן תנא שוכר כנושא שכר דמי. משמע דהכי הלכתא ע"כ, והנה לפי שיטתם דהכא שפיר כתבו בב"ק נ"ז ע"ב דלהכי סברוה כר' יהודא דשוכר כנושא שכר דמי משום דהכי קיי"ל ע"ש.

והנה לפ"מ דהכי נשנית בסתם משנה כדעת ר' יהודא כמש"כ התוס' שם, נוסף ע"ז ר"מ ור"י הלכה כר"י כדאמרינן. בעירובין מ"ו ע"ב, מכל אלו מוכח דדינא הכי, אולם לפ"מ

דאמרינן בסוגיין ובב"ק שם דרבה בר אבהו מחליף ותני שוכר כיצד משלם ר"מ אומר כש"ש ר"י אומר כש"ח, אליביה מוכרחים אנו לאמר דאיהו פליג עליה דר' יוחנן בתרתי, בהא דקאמר בעירובין שם דר"מ ור"י הלכה כר"י, ובהא דקאמר נמי בב"ק ס"ט ע"א ובכ"מ הלכה כסתם משנה וצע"ק.